

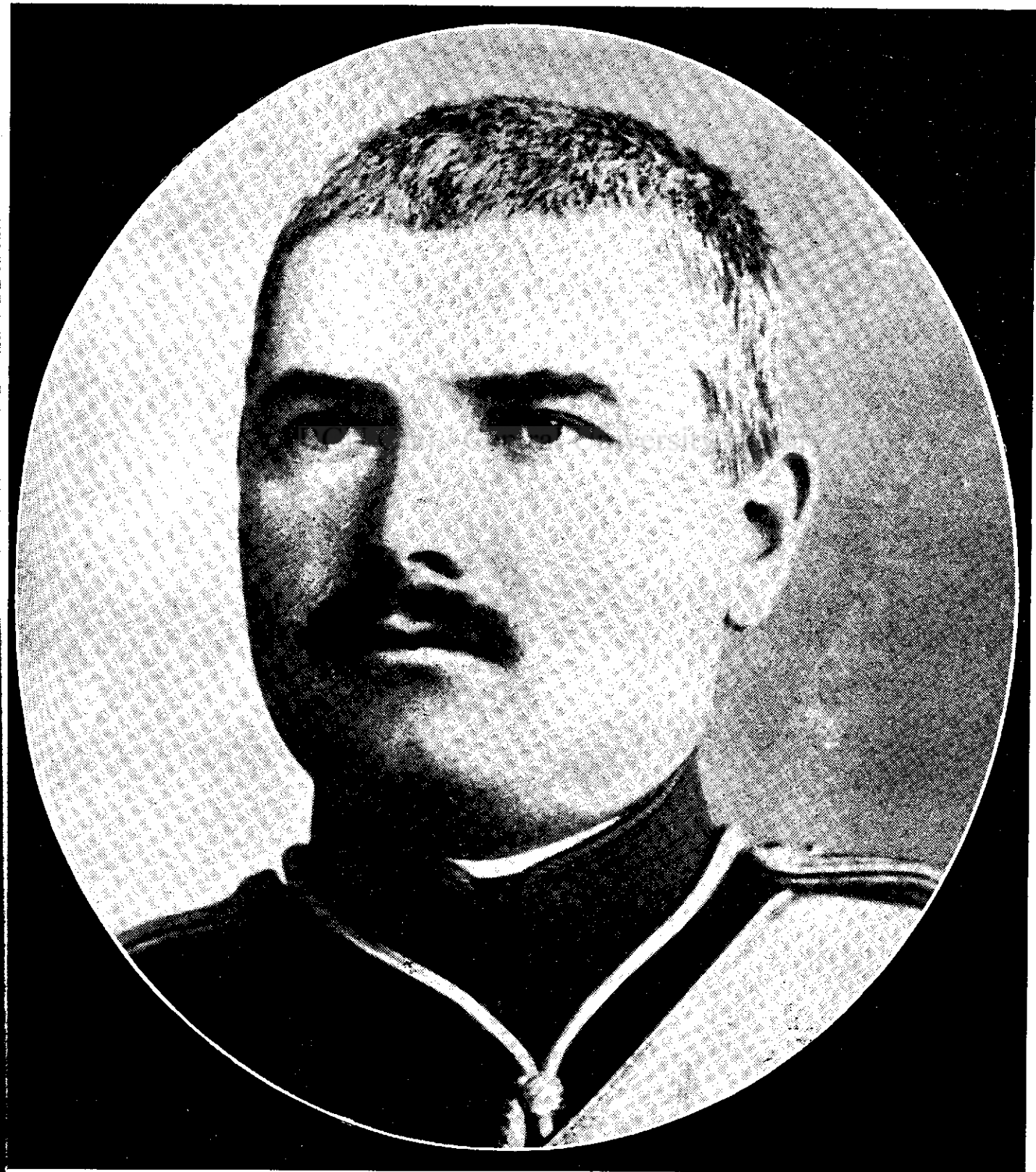
477084

Universul literar

Anul XLVI Nr. 20

11 Mai 1930

5 Lei



TUDOR PAMFILE

C i t o r i i

TUDOR PAMFILE

de GABRIEL DRĂGAN

Exponenții desăvârșiți în literatura folclorică sunt de obicei vlăstarii poporului. Nimeni până azi, cel puțin în folclorul românesc nu s'a dovedit mai aproape de simplitatea sufletului de țaran, mai înțelegător și mai prețuitor al sentimentelor vieții rurale, decât intelectualul pătruns de acel spirit rar de cunoaștere și valorificare, născut, crescut și plecat dela țară. Pentru acest fel de oameni opera lor face parte integrantă din istoria vieții lor, ca expresie rezultantă a activității lor experimentale.

Un astfel de om a fost și scriitorul Tudor Pamfile.

Fiu de țaran dintr'un sat de răzeși a fost dat mai departe la învățătură. A învățat cu multă stăruință, a deprins tot ceea ce i se cerea cu o înțelegere, care nu lăsa nimic de dorit și a ajuns meritos și deseori peste învidiile și stavilele îndurate cu prisosință în cale, la o poziție socială de cinste și de un folos cu mult mai mare pentru binele obștească al națiunii, decât pentru satul, în care ar fi rămas numai ca gospodar.

Vacanțele și le petrecea la țară, sub cupola cerului albastru, printre copiii dela joacă, flăcăii dela horă, ori pe lângă bătrânii care știau cântece de demult, balade, și povestiri minunate cu haiduci, potere și jigăni. Tudor Pamfile adolescent conștient de comorile bogate care stau îngropate în sufletul poporului român, asculta, lua note și aduna cu o dragoste vrednică de pildă toate aceste manifestări din multiplele aspecte ale vieții țărănești.

Completându-și educația literară servită sumar în învățământul secundar, cu o vastă cultură prin lecturi neîntrerupte din diferite domenii și mai cu seamă prin aprofundarea literaturii populare până la epuizarea materialului, care avea să-i deschidă cel mai larg câmp de activitate și o rodnică specialitate, Tudor Pamfile avea să aducă una din cele mai mari contribuții folcloristice cunoscute în istoria literaturii române.

La vârsta de 20 ani, în 1903 începu să publice diferite bucăți culese din popor în revista folcloristică „Șezătoarea” condusă de d. Artur Gorovei, un alt colecționar neobosit de datini și cântece populare, care îi aprecie mult entuziasmul tineresc și-i încurajă râvna cu care lucra.

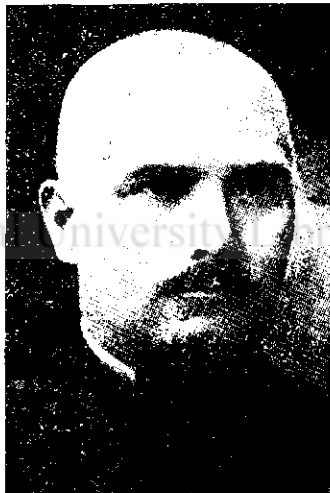
În 1904 pe când sfârșia primul an la școala normală de infanterie No. 1 din București, prin mijlocirea unui prieten Tudor Pamfile cu un vraf de manuscrise la subsuară se înfățișă d-lui I. Bianu la Academie: „Intră în odaia mea de lucru la Academie un tinerel, elev al școlii de Infanterie, înalt și subțire, cu ochii mici și răzătoare. Se prezintă salutând militarăște, îmi spunc că este dela Țepu, sat mare răzășesc din județul Tecuci, al cărui deputat de colegiul al 5-lea fusesem ales...”

„Tinerelul militar dela Țepu îmi spune că l-a trimis la mine căpitanul instructor al școlii, un foarte intim prieten, care

voind să cunoască dispozițiile intelectuale și gusturile elevilor, a ajuns să aflu că elevul Pamfile Tudor se îndelctnicea cu multă plăcere și stăruință cu adunarea de poezii populare și de credințe din satul său — adică cu folklor. Dânsul venia să mai întrebe dacă culegerile lui pot să fie de folos și dacă le face bine.

Era o descoperire interesantă și de actualitate fiindcă de câțva timp Academia făcea un loc tot mai larg studiilor și culegerilor populare, pentru care fusese adus chiar în sânul ei marele nostru folclorist dela Suceava, S. Fl. Marian.

Tânărul Pamfile avea vorba liniștită și modestă, aproape timidă, dar vorbia cu atâta căldură și entuziasm despre frumusețile poetice ale vieții sătenilor lui dela



TUDOR PAMFILE

Țepu, încât se vedea bine că ele îi stăpâneau sufletul, ele erau dulceața minții lui alături de aspirările studiilor și ale exercițiilor școlii care aveau să-l ducă la galioanele ofițerești.

L-am încurajat din toate puterile: i-am dat ceace se publicase până atunci la Academie din cele populare și l-am îndemnat să mă caute cât mai des în orele libere de Duminică și sărbători. Așa a făcut: cam la două-trei săptămâni îmi aducea poezii populare, schițe despre obiceiuri și foite scrise în puținele minute libere furate dela cărțile militare sau dela odihnă. Se începuse la Academie publicația *Din viața Poporului Român*, Sfiala în care a adus dânsul întâia lucrare apărută în aceeaș nerăbdare cu care aștepta deciziunea de publicare, le-am putut asemăna numai în bucuria privirii când l-am dat exemplarele lui de autor”. (I. Bianu: *Amintire despre Tudor Pamfile*, în revista: „Tudor Pamfile”, An VI, Nr. 7—12, 1928, Dorohoiu).

Volumul de care pomenește d. Bianu e intitulat: *Jocuri de copii, adunate din satul Țepu*, și a apărut în 1906.

Tudor Pamfile a desfășurat o activitate

prodigioasă. Opera lui ne stă mărturie. Simțămintele și obiceiurile, datinile și superstițiile poporului român au găsit în acest scriitor capabil de amplitudine și rezonanță dragostea și priceperea unui iluminat căutător de comori.

Folclorul lui Tudor Pamfile este unul din cele mai bogate și variate și unul din cele mai științifice coordonate.

Primele culegeri poartă mai mult o caracter locală a unei anumite părți din țară și suprafața geografică a țării. Tudor Pamfile e fiul comunei Țepu din județul Tecuci, unde a crescut și unde se întorc în mai toate vacanțele din viața lui și deci e fatal și explicabil să-l vedem plin când în activitatea lui dela această originară și stimulentă grupare de viață rustică.

Jocuri de copii adunate din satul Țepu, primul volum, ca și celelalte două ce urmează, sunt cea mai frumoasă frescă a aspirațiilor infantile și toată splendoarea expansivității sufletului de copil, naiv, sincer, și luminos și bucuros de viață ca soarele. *De-a ascunsul, Baba și uncheșii, De-a barza, În bunghi, De-a capra, Călugăranul, Hoina, Mărișca, De-a furca, Mărișcă de ou, De-a muzicanții, Pe sub apă, Innotul, Catalige, Cruce de spic de pușoiu, Scripea de hluj, Sfârâtaclul, Târârețul, Sbrânăitoare, De-a porca*, și multe altele, după anotimp și împrejurări sunt atâtea dovezi autentice de exuberanța copilului român.

Sfera cercetărilor lui Pamfile se lărgi. Cu o completare mai publică cele două volume următoare: *Jocuri de copii*, culegeri de alte jocuri ori variante necunoscute înainte din adunarea și studiul minuțios al materialului publicat până la el, de către folcloriști, de specialitate și de ocazie, regionali, prin diferite reviste ori broșuri. Sunt priviri mai largi decât cele întâlnite în întâia sa culegere. Vedem astfel cercetări cu caracter general de folclor românesc: cum se joacă *De-a barza*, în Tutur, *În bunghi*, în județul Iași, *Baba și uncheșii*, în Bucovina, *De-a ascunsul*, în Ardeal, *Jocuri de flăcăi și fete* din Macedonia, *De-a calul* în județul Storojinețului, *De-a dâmbul*, în Banat, Hațeg și Zarand, și apoi pretutindeni: melodii, strigături și jocuri (dansuri) populare: *Corăbiașca, Bătăia, Hăduceasca, Tuțueanca (Mureșeanca), Zuralia (Zuralia)* cum îi mai zicem azi, etc. Tot în vremea acestor clanuri de tineri neobosită tipări: *Cimiliturile române*, antologie spirituală de vervă mucalită.

Urmă apoi marea sa operă: *Industria casnică la Români*, onorată în 1909 cu premiul „Neuchotz”. În plină maturitate Pamfile punca cea mai solidă temelie a studiile sale, la istoria cunoașterii lumii rurale dela noi.

Rând pe rând, lucrări de documente

ce, sprijinit cu cea mai largă înțelegere d-l I. Bianu, apărură ca și celelalte, în revista Academiei Române:

Sărbătorile de vară la Români, Clă

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Tudor Pamfile s'a născut la 11 Iunie 1885 în comuna Țepu, județul Tecuci. Școala primară a făcut-o la Țepu, cursurile secundare le-a urmat la Tecuci. În 1903 intră în Școala militară de Infanterie No. 1 din București, unde făcu studii un an și unde întâmpină greutăți din partea super-orilor săi, printre cari se afla și trădătorul de mai târziu, devenit colonelul Sturdza, care îl trimitea înapoi la Țepu, la un orizont mai simplu de aspirații, în felul acesta: „Să te întorci frumuseț în satul dimitale, să îmbraci surmanul părinților și fraților dimitale, să trăiești viața lor simplă, curată și liniștită. Ai să fii cel mai deștept și mai simțitor între ei. Or să treacă pe dinaintea dimitale nevoi, pasiuni și nebulii omenesti ilt-a ai să le observi și ai să le cugești pe toate. Ai să vezi pe țăran la bucurie și la durere, la răbdare ori revoltă, la câmp... ai să auzi cântece, tăleuri, cum n'ai găsit și nu vei găsi prin cărți...” Lovit în drepturile lui de existență spirituală, Tudor Pamfile se retrage din Școala de Infanterie și trece la Școala de cavalerie la Târgoviște, după absolvirea căreia în timp de doi ani, ieși ofițer în 1906 și intră în Regimentul 3 Roșiori din Bârlad. A luat parte activă în luptele războiului de întregirea Neamului. În 1919, prin recomandarea d-lui Simeon Mchedinți, pe atunci ministru al Instrucțiunii, trecu în misiune culturală la Chișinău, unde își cumpără casă pentru locuință și gospodărie la Visterniceii, 4 km. de oraș, și unde voia să trăiască printre frații moldoveni.

N'avu parte de astfel de visuri. Muri la 21 Octombrie 1921 și fu înmormântat la Chișinău. În 1922 familia îi aduse corpul la Tecuci, unde se află în cimitirul orașului. În ultimele luni, fusese avansat la gradul de locot.-colonel.

SCRIERILE LUI TUDOR PAMFILE

Colecțiunea Academiei Române :

1. Jocuri de copii, adunate din satul Țepu, 1906.
2. Jocuri de copii, vol. II, 1907.
3. Cimitirurile românești, 1908.
4. Jocuri de copii, vol. III, 1909.
5. Industria casnică la Români, onorată cu premiul „Neuschotz” din 1909, apărută 1910.
6. Sărbătorile de vară la Români, 1911.
7. Cântece de țară, 1913.
8. Boli și leacuri la oameni, vite și pasări, după datinile și credințele Poporului român, adunate din comuna Țepu, 1911
9. Agricultura la Români, 1915.
10. Povestea lumii de demult, după credințele Poporului român, 1915.
11. Sărbătorile la Români. Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului 1914.
12. Cromatica Poporului român, în colaborare cu M. Lupescu 1914.
13. Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele Poporului român, 1915.
14. Cerul și podoabele lui, după credințele Poporului român, 1915.
15. Sărbătorile la Români : Crăciunul, studiu etnografic 1914.
16. Văzduhul, după credințele Poporului român 1916.
17. Mitologie românească : Dușmani și Prieteni ai omului, vol. I, 1916.
18. Mitologie românească : Comorile, vol. II, 1916.
19. Mitologie românească : Pământul, după

credințele Poporului român, vol. III, 1924 (postum).

In diferite alte edituri :

20. Povestire pe scurt despre Neamul românesc. Tipografia Munteanu, Bârlad, 1907.
21. Craiul Vremurilor, povești, Tipografia Neamul Românesc, Vălenii-de-Munte, 1909.
22. Sibile și Filosofi în literatura și iconografia românească, Tip. C. D. Lupășcu Bârlad, 1916.
22. Cartea povestirilor hazlii, ed. II-a, Ramuri, Craiova, 1919.
24. Pagini vechi de viață moldovenească, traducere din germană (A. Wolf : Descrierea Principatului Moldovei, Sibiu 1805), ed. Luceațăru, Chișinău, 1919.
25. Mănușchiu nou de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare, ed. „Glasul Țării”, Chișinău, 1919.
26. Povestiri populare românești, Tip. C. D. Lupășcu, Bârlad, 1920.
27. Ținutul Hotinului la 1817, ed. „Glasul Țării”, Chișinău, 1920.
28. Cuiul lui Pepelea, ed. „Glasul Țării”, Chișinău, 1920.
29. Feți-Frumoși de-odinioară, „Biblioteca pentru toți”, 1910.
30. Culegere de colinde, cântece de stea, vicleime, sorcove și plugușoare „Bibl. p. toți”, fără an.
31. Sfârșitul lumii, ed. rev. „Ion Creangă”, Tip. Modrea, Bârlad, 1911.
32. Un tăciune și un cărbune, povești, 1924
33. Carte pentru tineretul dela sate, cuprinzând : rugăciuni, cântece de stea, irozii urături, povești, glume, etc., în colaborare cu M. Lupescu și Leon Mrejeru, Tip. C. D. Lupășcu, Bârlad 1907.
34. Cântece bătrânești, Doine, Tip. „Cultura” Tecuci, 1926.
35. Insemnări cu privire la moșia, satul și biserică Strâmba.
36. Firișoare de aur.
37. Culegere de ghicitori.
38. Cartea cântecelor de țară
39. Noaptea Sfântului Andrei.

Alte scrieri rămase în manuscris ori neadunate în volum :

40. Fabule.
41. Războiul.
42. Vadurile Nistrului.
43. Mucenici și Dascăli.
44. Basarabia vol. I. Autonomia. (Dela 21 Noembrie până la 1 Decembrie 1917).
45. Basarabia vol. II. Republica democratică moldovenească federativă. (Dela 5 Decembrie 1917 până la 24 Ianuarie 1918)
46. Diferite studii istorice, neadunate în volum, apărute în rev. „Miron Costin” și alte publicații.
47. Insemnări dintr'un spital, neadunate în volum, publicate în foileton, în ziarul „Glasul Țării”, Chișinău.

G. D.



de țară, Boli și leacuri la oameni, vite și pasări, Agricultura la Români, Povestea lumii de demult, Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciunului, Cromatica Poporului Român, aceasta în colaborare cu M. Lupescu, Cerul și Podoabele lui, Mitologie românească : Comorile, alt volum : Dușmani și Prieteni ai Omului, etc. N'am numit în aceste rânduri, decât o parte din rodnică activitate a lui Tudor Pamfile. Numărul lucrărilor lui, atât cât ne stă în putință îl dăm în altă parte decât în corpul articolului nostru.

Trebuie numai să ținem seamă că acest scriitor a fost în haina lui de toate zilele ofițer, deci mai avea îndatoriri, o carieră, fără de care existența i-ar fi fost imposibilă, și trebuie să ne amintim că s'a stins din viață numai la vârsta de 38 an ! A plecat cu atâtea comori în taina unei lumi necunoscute.

A fost un scriitor cu serioasă cultură. Cunoștea latina și greaca, cel puțin într'o măsură de care se putea sluji, posedă însă bine franceza și alte limbi moderne, precum și slava. Era orientat — după cum se remarcă din scrierile sale — asupra literaturilor populare din alte țări și asupra studiilor de folclor comparat. Colecții întregi din *Revue des traditions populaires*, îl țineau în curent cu problemele mășării din apus.

A condus împreună cu Mihail Lupescu, revista de folclor „*Ion Creangă*”, care a apărut la Bârlad 14 ani, și a fondat publicația de istorie : „*Miron Costin*”. A colaborat la diferite alte reviste din țară : *Sezuitoarea*, *Florile Dalbe*, *Semănătorul*, *Viața Românească*, *Făt-Frumos*, *Conorbiri literare*, *Neamul Românesc literar*, *Lamura*, *Cuvântul Moldovenesc*, *Glasul Țării*, *Ramuri*, etc.

Tudor Pamfile a fost și un bun prozator. Talentul lui de povestitor a fost apreciat cu deosebită căldură de Vlăduță, Sadoveanu și alții.

Printre cei dintâi misionari de suflet și de inimă euceritoare, trimiși în propagandă în 1919 la moldovenii desrobiți de curând de peste Prut a fost și blândul Pamfile, un moldovean din Țara de Jos. Mutat cu serviciul la Chișinău, el desfășură în acest oraș o publicistică intensă, și o vie mișcare de ofensivă culturală.

Pentru marile sale merite și foloase aduse culturii Poporului român de pretutindeni, Academia Română dorea să l-aibă în sânul ei și-l învătă la 7 Iunie 1921 cu următoarea telegramă :

Maior Pamfile Tudor
Chișinău, Cercul de Recrutare

„Răspunde îndată, dacă primești așteptarea, membru corespondent al Academiei”.

BIANU

Era poate prea târziu. Vestea înfloririi doar un zâmbet de ideală strălucire pe buzele unui erou muribund ! Agonia lupta conștient cu ultima iluzie din rezistența unui nerv imperativ.

După câteva luni cei care îl ascultară mai înainte la conferințe, îi ascultau acum prohodul spre drumul de veci...

Opera lui Tudor Pamfile, sufletul lui, însă trăește, este viața eternă, în care pulsează răsfrânt sufletul Neamului românesc.

GABRIEL DRAGAN

P O E Z I E

ETERNUL CÂNTEC

*Le Printemps adorable
a perdu son odeur!*
(Ch. Baudelaire)

I

Oh, iarăși primăvara!...

Dar unde ni sunt frații —
Înalți, frumoși, puternici ca brazilii de pe munte —
Prea scumpii frați de arme, nepăsători de moarte,
Cu care-odinioară, în zorii tinereții
Ne-am avântat în luptă
Și-am înfruntat furtuna și valurile vieții!

II

Oh, iarăși primăvara!...

Dar unde e fiorul
Ce preschimba cuvântul în fagure de miere
Și ochii'n nestemate, —
Dând brațului putere să spargă porți de-aramă
Iar sufletului sborul de aripi larg deschise
Spre țarmuri depărtate, întrevăzute 'n vise!

III

Oh, iarăși primăvara!...

Dar unde e avântul din anii tinereții,
Divina Poezie,
Când fiecare clipă era o cucerire,
Era o trenezie, —
Când visul sfânt de artă te'ncununa cu laur
Și-ți arunca pe umeri o mantie de aur!

IV

Oh, iarăși primăvara!...

Dar unde e credința ce-ți da puteri de-arhanghel
Să'nfrunți destinul crâncen cu zâmbetul pe buze,
Să treci peste dezastre, —
Și-ți preschimba ființa
Intr'o grădină plină de cântece și roze
Sub ceruri nesfârșite și pururea albastre!

V

Oh, iarăși primăvara!...

AL. T. STAMATIAD..

1) Din volumul de poeme: „Peisagii sentimentale”, care va apărea.

TRISTEȚI MARINE

Coboară pescărușii din ape verzi de seară
pe ape verzi de mare...

Pe-un vârf de stâncă gol,
mă uit spre portu 'n care tăcerile ancorară
și amurgese otgoane și șlepuri cu petrol.

Din ce în ce mai rare, pe liniștile mari,
corăbiile-și poartă tristețea lor marină,
cu pânze lenevoase și 'nnalte de lumină,
ca niște rătăcite fantome de ghețari.
..Pe dunga mării — amurgul de mult și-a strâns răsura:
încremenit pe stâncă, — mi-adoarme gându-aproape
de țarm, pe când, în larguri, durerea mea, pe ape,
își leagănă 'nserată și mută geamandura...

Se-aude o femeie cântând pe-un șlep stingher;
Din zări mi-aduce visul corabia-i întoarsă,
Și necel, și fără margini, în mine se revarsă
întinsul trist al mării, acoperit de cer!

RADU GYR

POSTUMĂ

Târziu, când amiatirea — roi proaspăt de albine —
Scăpat din stupul vremii va zumzui în tine,
Căta-vei prisăcaru'n grădina de tăceri:
Îți voi pluti în toate și n'oi fi nicăieri.

Va susura stejarul — lăută de răcoare —
Că'n mii de frunze — albastre am isbucnit în soare
Și-ți va cânta o ciută cu glas de catifea
Cum mi-a purtat blândețea și doinele cu ea...

...Ți-oi fi toiag și floare sub sărutarea mâinii
Oglindă și uitare în ciutura fântânii,
Sub pas trudit ți-oi crește mușchi tânăr și covor
Să calci — în umbra verde — trecutul tuturor.

La marginile lumii pleopele ți vei strânge:
De-acolo înaintea, în visuri și în sânge,
Te-oi însoți de-alungul elipitelor deșarte
Vecinic, pretutindeni, prin viață și prin moarte.

TRAIAN IONESCU

MEDALION

Din luminișuri ascunse ca o pulbere fină
Ți-a scăpărat pe buze cuvântul așteptat
Ca un susur de pârae tăiate'n lumină
De diadema roșie a soarelui, la scăpătat.

Ce frumos ți-ai arcuit privirea jucăuse!
Sub obloane de sprânceană castanie
Te-ai rugat și semănai cu o păpușe
Ruptă dintr'un bob de rouă argintie.

M'am pierdut în ochii tăi ca 'ntr'o oglindă fermecată
Și mi-a limpezit paienjeniișul dintre gene
Ca un rob mi-am isgonit pornirea înghețată
Și m'am deșteptat din somn alene.

NUMA CARTIANU

AȘA E VIAȚA...

— DIN AMINTIRILE UNUI ZIARIST —

de SEPTIMIU POPA

Mă gândiam la tulburările din China și la criza de guvern din Germania. Din singeroasele ciocniri dela Shanghai avea să răsără un articol de pagina a patra, iar frământările din Germania erau destinate să producă un prim-articol, chiar.

Citeam ultimele telegrame. Le reciteam și mă gândiam la dese turburări ale sufletului meu. E o Chină mică și acest suflet, o Chină cu soare puțin și cu neguri multe. Când o să dispară negurile de pe firmamentul ei? Atunci, când va scăpa de capitulațiunile cărnii și ale sângelui și de orice alte exteritorialități. Ori, poate, nici atunci...

Din camera vecină străbăteau râsete vesele de copii. Era un „jour“ de cinci fetițe și trei băieți, cari se jucau „de-a corabia“. Ce i-a îndemnat să-și aleagă seama acest joc? Poate, dorul de neceput...

— Ce duce corabia?

— O pisică....

— Unde-o duce?

— La Veneția....

— Ai mai spus odată. Dă zălog!

— N'aveți dreptate, — intervenii eu, lozind masa cu pumnul. Corabia duce un regiment de soldați englezi spre apele Chinei....

Dar, nu mă auziau, decât cei patru pe-reji ai camerei mele.

— O să mă joc și eu cu ei, — îmi zisei deodată, ridicându-mă și pornind spre camera copiilor. O să le spun adevărul, ca să-l cunoască și ei în toată golă-tatea....

Intrai, tocmai când se făcea sortarea zălogelor. Fetițele seceau îmbulzite pe canapca, iar băieții erau în picioare. În fața lor, ca o tabără adversă. Hangul îl ținea Tiți, cea de treisprezece ani. Ea era cea mai mare între fetițe, dar dacă o întrebai: de câți ani e?, — își învârtea odată ochii și își strâmba puțin colțul stâng al buzei superioare, apoi, își răspundea:

— De doisprezece bis. Peste un an voi fi de patrusprezece, apoi de cincisprezece. O să crească mare și să mă duc la bal....

Fluturând zălogul unui băiat, tot ca năstă sentința:

— Al cui e zălogul acesta? Să sărute pe toți cei din casă!

Băiatul condamnat roși până după urechi, ceilalți doi râdeau cu hohot, iar fetițele, adică Mimi, Lili, Getta și Bombonica se uitau incremenite la mine. Tiți zâmbea, nepăsătoare.

— Stați, copii, — strigai eu, cu solemnitate în glas. — Dați alt soi de pedep-

— De exemplu? — îmi tăie vorba Tiți.

— De exemplu, o poezie, o problemă de matematică, ori.... lecția de mâine....

— Mersi! — isbuciră toți, deodată. Sistem sâului de ele....

— Dar vedeți, — le mai zisei, încrun-tând din sprâncene, — sărutul nu e toc-mai o pedeapsă potrivită....

Tiți îmi tăia acum a doua oară vorba:

— Dumneata ești ca bunica. S'o auzi mai, cum îmi spune: Tiți, fii bună și răfătoare. Tiți, poartă-te bine... Tiți, nu răuțoasă... Tiți învață-ți lecțiile... Tiți,

nu-ți supăra părinții... Și câte altele.... Dar, nu mai suntem pe vremea lui Pa-pură Vodă. Jocul de-a corabia fără să-ruturi nu plătește nimica. Ce să-i faci? Așa e viața... Noi suntem.... emancipați....

Vorbea cu buzele, cu ochii și cu toată ființa ei. Neputându-mi opri un zâmbet, eu mai făcui o ultimă încercare:

— Dar, Tiți, sărutul nu e sănătos. N'ai învățat igiena?

— Las'e la naiba! Sunt sătulă de ea. De o fi să ne temem meru de microbi, ne prăpădim....

Dezarmat până la călcăie, mă întorsei în camera mea, mă așezai la masa de scris și m'apuceai de articol. Dar, după fiecare filă mă opriam, îmi încuruntam ochii și oftam:

— Se sărută, ori, nu se sărută?

Apoi, cu un aer de tristeță, fredonam la repezeală:

Nu mă pot amesteca
În jocuri de copii....

Și treceam la altă filă. Ce să-i faci? Așa e viața....

Pe la fila a cincea camera vecină fier-bea, ca un cazan.

— Ce duce corabia?

— O profesoară de igienă....

— Unde o duce?

— La polul nordic....

— Ce-o să pătească?

— O să înghețe....

— Ce?

— Toți microbii din ea....

— Și-apoi?

— O să se întoarcă acasă....

— Cum?

— Mai bună, mai iubitoare. N'o să ne mai dea „pătru“....

Eu, făcui sforțări supreme, ca să uit jocul vesel al copiilor și în mai puțin de un sfert de ceas terminai articolul. Apoi, mă pusei pe gânduri. Pornii de sub zidurile Pekingului și mă trezii sub zidurile.... copilăriei mele. O călătorie de-a doazelea pe corabia gândurilor.

Și mi-am dat seama, că venerabila bunică a zburdalnicei Tiți are dreptate. Copilăria de odinioară avea alte farmece, alte jocuri. Dar oare eu: eram mai bună, mai ascultător? Mă purtam mai bine? Îmi învățam lecțiile? Multime de semne ale întrebării se desenau pe filele gândurilor mele, fără să primească vreun răspuns.

Deodată, în China cea mică a sufletului meu mi se părea că aud zângănit de arme. Microscopicul Peking era împrejmu-it din toate părțile de soldați, iar de-a-supra lui licăreau două stele. Erau stele, ori, ochi albaștri? Cine știe, cine știe!

— Ce duce corabia? — mă întrebai pe mine însumi.

— Un ziarist....

— Unde-l duce?

— În lumea copilăriei sale....

— Ce-o să-i se întâmple?

— O să înghețe....

— Ce?

— Toți microbii din el....

— Ai mai spus odată! — mă întrerupse

un glas venit din imense depărtări. Dă zălog....

Să dau zălog.... Hm! Dar... în lumea copilăriei mele nu existau săruturi. De ce nu existau? Era lume mai bună, mai morală.... Dar atunci eu, de ce ofteț?...!

În vremea aceasta veselia copiilor din camera vecină își ajunsese toate culmi-le. Prin cine știe ce întâmplare ușa era deschisă pe jumătate, iar un băiat striga, cât îl lenea gura:

— Tiți să sărute pe toți cei din casă....

Ca mânat de o putere nevăzută alergai repede la ușă și mă potrivii așa, ca eu să-i văd pe toți, iar ei să nu mă vadă. Să văd pe Tiți: cum sărută pe toți cei din casă?

Fără prea mult ceremonial ca îmbră-șișă pe Mimi, pe Lili, pe Getta și pe Bombonica, sărutându-le. Apoi, cu fața întoar-să spre cel dintâi băiat, își sărută zâm-bind degetul arătător al mâncii drepte. Tot astfel, spre cel de al doilea și spre cel de al treilea. Tocmai la al treilea „sărut“ eu apărui în prag.

Scena ce a urmat nu se poate descrie. Părea că au dat deodată „Tătarii“ între copii. Roșind până după urechi, Tiți își acoperi fața cu palmele.

— Te-am prins, Tiți, — exclamai, a-propiindu-mă de ea și deslipindu-i mânu-țele de pe obrăjiori. — Te-am prins. Za-darnic te laudai mai adineori. Nici voi, copiii de azi, nu sunteți mai emancipați decât cei de odinioară. Afăta numai, că voi vă jucați uucori și de-a emanciparea....

Ce să vă mai spun? Guraliva de adine-ori își pierdu de-odată caprele? Imi arunca priviri triste și mâniaose în acelaș timp, dar nu putea să scoată măcar o vorbă. Tot astfel și ceilalți copii, erau triști, tăcuți și mânioși. Și aveau dreptate. Le descoperisem secretul....

Nu-mi place să văd pe copii plufind în atmosfera tristeței, de aceea, le-am zis „a-dio“ și m'am dus de acasă. Ajuns în stra-dă mi-am dat apoi seama, că și Tiți are perfectă dreptate.

Așa e viața.

E... un sărut dat în vânt....



CUVÂNTUL DE CREZARE

de CESAR PRUTEANU

Povestire (adevărată pentru cei ce nu cred și neadevărată tot pentru cei ce nu cred că autorul ar fi în stare să semneze o minciună...) dialogată, triologată ș. c. l.

Totul, se petrece de pildă în Sighetul din Maramureș sau, — ori unde, numai la frontaria țării să fie. Scena, — dacă le-o trăsni prin cap vre-unor tineri să preschimbă povestirea în Teatru de familie în scop de binefaceri. — înfățișează o cameră (E mai ușor și fără multă bătaie de cap : o masă și-un scaun se găsește și 'n pustiu...) Eroii, o Poveste sau o Piesă fără... eroi nu-i așa că nu merge ? intră pe rând : deocamdată :

Neculai, Proteasa.

— Nu ești tu, vărul bărbatului meu ?

— Sunt.

— Nu ești tu bacalaureat ?

— Adică... da ! sunt... Dece mă 'ntrebi ?

Că nu mi-a venit diploma ?

— Știu că te-a ajutat Părintele cu plata taxei acum o lună și c'astepti să se iscălească diploma.

— Da... desigur (răspicat). Aștept s'o iscălească și să mi-o trimită... D'ăia m'ai chemat ? Nu știi c'am atât de învățat la l Română ? ... Na ! o greșii.

— Cum tot mai înveți ? Parcă...

— Am priceput c'ai priceput. Știu acum. Ti-a scris gîjîntul ăla de Gutin. Nu zice : Nu...

Haida ! Haida !... Celeşe în ochii tăi.

— N'ai bacalaureatul ?

— M'ai chemat să-mi faci mustrare... Primesc. S'a întămplat, s'a întămplat ! O să mă omor ? Nu ! Căji nu învață bine opt ani și la mal hop ! Nu ! Nu ! să nu crezi că la mine a fost lenă sau altceva. Ști, că fac versuri ? Profesorul de l. Română zicea că... însfârșit ! avea necaz... Și dece ? Are pe fică-sa Esmeralda (duce două degete împreunate la buze) o minunăție ! (repede) E în a șcasa la comerț.

— La comerț ?

— (Iritînd-o). La comerț ? Ce te miri ?

Parcă-i mare lucru ! Pfi ! și cu puteam să urmez comerțul dar vezi eu, (cu dispreț) n'am stofă de comerciant... visez... visez... D'a stai să-ți spun : și Esmeralda, iubita, draga de Esmeralda e așa cum să-ți spu, ceva aparte (tainic) iubește marea...

Da ! iubește marea... (pauză ca să vadă însemnătatea tainei) grozav ! (mândru) și eu în versuri (dulce cu patimă) i-am furat Marea și i-am cântat-o —(a doua oară tainic). Profesorul m'a prins și...

— Te-ai înecat în ea...

— Vezi cum ești ? M'ai bine să-ți cetesc o poezie : i-am închinat-o lui Adela învățat tot la comerț.

Dacă vrei și-o închin ție, șterg dedicația... parcă... n'am mai șters eu când am cântat-o pe Lorina ?

— Cu care vrei să mă confuzi ?

— Răutăcioso... Hai ! să-ți cetesc...

— Adorm...

— Cum ? Atunci dece m'ai chemat ? Ca să-mi ezi interogatoriu ? Mulțumesc. (vrea să plece).

— Neculai...

— Nu ! Plec... (întorcându-se). Ce mai vrei ?

— Mi ai spus odată, de mult, (privindu-l drept în ochi și luându-i o mână) că... mă iubești.

— Odată ? Ah ! ce crude santeți voi ! odată ? Numai odată ? Nu de două ori, de cinci, de-o sută : ai uitat ?

Bine ! Poftim ! și-acum îți spun, fierbinte, cad în genuchii și îți declam...

— (oprindu-l). Te rog, te murdărești...

— Pentru tine...

— Fără avânt ! Avem lucruri mai însemnate de vorbit amândoi.

— Nu cunosc pe lume nimic mai însemnat decât Poezia... Nu cunosc pe lume nimic mai însemnat de cât Iubirea... Da ! Preoteaso, Iubirea...

— Și Bacalaureatul !

— Astă seară, mă fierbi. Plec. N'ai simțit că tot gîndul și bătaia inimii mele s'ale tale, numai ale tale.

— Ce-i mai rămîne Esmeraldei, Adelei... — Tac ! Privește prin fereastră, în noaptea zăvoitului Tisei.

De-ai cunoaște tu ce farmec are zăvoitul sub lună...

— Neculai.

— E enlmea. Ai prins un obicei rău Preoteaso. Când simt și eu nevoia să mă desfășuresc să-ți spun cât sufer. Că orele vieții mele trec stol de păsării cenușii. Mă 'ntrecuși și-mi tai avântul... (trist). Dece te porți așa cu mine ? Pentru ce nu mă lași să mă apropii : să te privesc lung—lung ; să-mi îngrop privirea în ochii tăi dulci.

— Pentru că nu te iubesc.

— tot nu mă iubești ? Și-mi spui așa cu sânge rece ?

Nu crezi că disperat aș fi în stare să mă omor ?

— Nu !

— Cum ? Nu crezi ? Se poate să nu crezi ?

— Nu !

— Și spui că nu ? De unde atîta siguranță ?

— Dacă te cunosc ?

— Pe mine ? (pauză). Atunci mă crezi un laș ? Spune lui ! spune : vărul meu prin alianță Neculai e un laș. Vreau s'aud O ! nu ! nu ! asta e o jignire care nu se spală cu una cu două...

— Nu cunosc duelul.

— A ! Nu ! Neculai, vărul Preotului din Sighet mai are o fărîmă de mândrie. Am să-ți dovedesc : uite (scoate ceasul) trenul trece la 10,05 mă duc să mă asvârl în fața trenului.

— Asta n'o s'o faci.

— Prinsoare pe 100 de lei.

— Ce fel de prinsoare ? Dacă nu te asvârli pierzi, dacă te asvârli trebuie s'astepti ca tocmă pe lumea cealaltă să primești suta...

— Ai dreptate. (pauză). Totuș, Preoteaso, mai îndrăznește odată să zici de vărul bărbatului tău că e un laș și dacă uite la 10,05 nu m'oi asvârli înaintea trenului...

— Sunt sigură că vărul bărbatului meu nu se-asvârli.

— E grozav... De unde ești tu sigură ?

— Pentru că suntem ori nu sîntem în Septembrie ?

— Sîntem, și cei cu asta ?

— N'a fost eri 15 ?

— Și ? ce, în ziua de 15 nu-și ridică nimeni viața ?

— Neculai, când spui că peste 10 minute ai să te omori, spui un neadevăr...

— Așa ! După ce-mi refuzi iubirea...

— Suntem cuscari.

— Gogoși... mai mă crezi și laș și netrebnic și lăudăros... Te 'ngeli cucoană : peste zece minute am să mor.

— Nu cred.

— Tot nu crezi ? Și dece nu crezi ?

— Pentru că de eri a început orarul de iarnă. Trenul care venea la 10,05 vine tot mai la 3 noaptea.

— Adevărat. Ei bine, am să mă omor la 3 noaptea. Nu ! ar fi prea târziu ! Eu vreau acum, acuma sub ochii tăi... Ce să fac ? Ce să fac ? Imi aleg altă moarte. Cu un revolver... dar n'am revolver. Cum tu nu crezi ? Ah ! unde am un revolver. Bang ! Bang ! și aș deveni inert și rece. bucată de carne fără simțire, fără glas. Ce tot nu crezi ?

— Nu cred.

— Mă crezi un laș ? Îți dovedesc. Impunută-mi un revolver.

— N'ici atunci nu cred.

— N'ici atunci ? De ce ?

— Pentru că n'am de unde să-ți dau revolver și chiar dacăș avea...

— Ce mai tura-vura, m'ăș împușca sub ochii d-tale cucoană... fără să-mi pesă fără... (Preoteasa scoate un revolver).

— Poftim.

— Ah ! Ai revolver ? Dămi-l, dămi-l vărul bărbatului...

— Poftim (il dă).

— Ce rece e...

— Te-a prins frica ?

— Nu, o părere a mea... D-ta când pe mâna pe el îl simți cald, ia vezi nu-i rece ? (il dă înapoi).

Zi, ai un revolver (mai depărtându-se) și eu să nu știu. Nu ! Nu ! s'a întors lumea pe dos. Cum, voi femeile care santeți numai pentru desmierdat, numai pentru calda moleșală a visării : a năzăririi : a patimașei iubiri... umblați cu arme de foc ! Ah ! iată d-le ce e femeia ! (din ce în ce mai tare). Ce e femeia. Ce e femeia ! Dar nu e o întâmplare că îl ai ? Tu nici nu ști să tragi la țintă.

— Așează-te...

— Eu... cum ?... pe mine ?

— Ție frică.

— M'e ? Dar ce sunt eu, fiul lui Wilhelm Tell ?

— Ție frică.

— Mie ? Aș ! Cum să-mi fie ? Te știam frumoasă, gingașă ca o tuberoză în asvârșit, că te învesmănji în cele mai scumpe stoffe și foșnitoare mătăsuri.

— Văd că ție frică... Te chemasem tot mai pentru foșnitoare mătăsuri și revolvere.

— Dece pentru amândouă ?

— Sunt strâns legate.

— Mătase și revolver, nu 'nțeleg ?

— Ascultă-mă.

— Urechi.

— În tot timpul asta e drept că eu una mai frumoasă ca mine ?

— E drept ! (cu avânt). Tu ești...

— Tac.

— Lar îmi tai aripele ?

— Tatăl meu a fost preot, bărbatul meu e preot. Am crescut în severitate și pot dau însemnătate respectului, cinstei...

...o singură patimă : Luxul. Știi prea bine, însfârșit bărbatul meu fiind chemat să prelegeri la fundația Carol, voi petreci lună la București ! Ah ! Bucureștiul !

...tu ce însemnă Bucureștiul pentru o miec din Sighet ?

— Un oraș mai mare...

— Da ! Dar un oraș clădit numai pe basm și vis. Eu n'am fost niciodată în Capitală. Am tînjit numai în Sighet, și cunoscut nici Clujul măcar. Aci, am...

...la grădina Morii și'n vre-o familie...

— n'am îndopat cu complimentele bărbatului și zâmbetul pișcat de invidie al nevastă-mă... O! Bucureștii, l'am visat de mult... de mult... Acolo aș fi o necunoscută... M'as amesteca în forfotă, în fierbere, în mulțimea ce mișună, unde un bogat vrea să fie de zece ori mai bogat, un ambițios mai ambițios și unde o femeie frumoasă poate fi de zece de o sută de ori mai frumoasă... Bucureștii trebuie să te cunosc, trebuie să te eucerească...

— Primește-mă Bucureștii... (Neculai văzând-o visătoare).

— Te rog preoteaso, dac' ai început-o așa, mă grăbesc, mă duc... am 40 de foi la L. Română...

— Primește-mă Bucureștii... Voiu străluci în miezul tău prin frumusețe, prin eleganță... Ce zici nu-s elegantă? Prin lux... Da! Prin lux... Luxul netezește calea la eucerie, la dominare, la glorie... Sunt o ambițioasă, recunosc... An de an am strâns ban peste ban ca să-mi îndeplinească dorința... și mă tem că tot n'o să-mi ajungă.

— Dar Safirin, respectatul meu văr știe?

— Vreau să-i fac o surpriză... Vreau să trec la bratul lui prin București de 5 ori pe zi schimbându-l în 5 rochii. N'o să se supere și el mă vrea frumoasă, mai frumoasă... mult mai frumoasă... (Neculai îi ia mâinile într'ale lui):

— Tremuri...

— Cu două-trei luni înainte îmi pregătise triumful. Va fi un adevărat triumf... și pentru asta îmi trebuie mătasă, mătasă și iar mătasă...

— Cumpără...

— Am cumpărat... din Cehia...

— Nu dela Bucureștii?

— Nu, că-i mai scumpă... Trebuie să fac economie. Vreau să mă coste puțin. O să-mi trebuie vre-o 30 de rochii... Visez...

— Ești nebună? Treizeci?

— Nu mă înțelegi. Orice om are o năzuință, în viață un dor, o țintă. Rabdă, se străduiește, se umilește, întrebunțează videnia numai odată și odată să-și ajungă scopul! Unele, fiind să-și înșele bărbatul, altele să strângă hani și apoi să-i dea cu piciorul, eu, nici una nici alta...

— Dar e o nebunie...

— Nimic nu-i mai dulce ca nebunia... O lună la Bucureștii. Să apar ca o cenușă-reasă cu condurul găsit, o lună și-apoi o viață roabă la Sighet... O lună... (Neculai găsește prilejul să-i ia din nou mâinile).

— Ce caldă ești... Îmi place, ești pătimasă...

— O lună...

— Arzi...

— Neculai, dragă Neculai...

— Mi-ai zis „dragă” (Neculai moare după cuvântu-ăsta).

— Ajută-mă!

— Mi-ai zis „dragă” sunt fericit acum. Ești stăpâna mea, poruncește-mi, tare, aspru, te ascult orbește, fă cu mine și din mine ce vrei... Poruncește-mi să te iau în brațe, să mă ci în brațe, sărută-mă...

— ...Mătasa o aduc din Cehia prin contrabandă...

— Prin contrabandă? (Neculai parcă a auzit și n'a auzit bine, cu degetul dela stânga își desfundă o ureche). Nu te mai recunosc. Iartă-mă dar pentru a doua oară ești nebună... Dece n'o aduci cinstit prin vamă.

— Mătasa e oprită să intre în țară... O aduc pe ascuns și tu trebuie să mă ajuti.

— Să te ajut? N'oi vrea să trec cu ea în cârcă — Tisa să mă vadă grănicerii, să mă împuște? A! Nu preoteasă eu, mă pregă-

tese de bacalaureat am foarte mult de citit și tu știi că-s sârguitor.

— Ascultă, nu vorbi gugumăni.

— Mă jignești.

— Astă seară, acum uite acum mi se aduce mătasă — o parte, mâine, restul și pentru...

— Ah! ce ocupat sunt Preoteaso, e târziu, plec că am vre'o 40 foi la Limba Română...

— Mă iubești?

— Am zis vre'odată: Nu?

— Vrei să te sărut?

— Cade cerul...

— După ce mi se-aduce sacul cu mătasă.

— Înainte nu poți?

— ...pentru că nu vreau să știe părintele.

— Ce-are-aface, noi suntem rude prin în-

cusurire. Poți să mă săruți și'n fața lui...

Ah! o sărutare...

— Eu nu vorbesc de sărutare, eu, vorbesc de sac.

— Ce departe ești.

— Il ei și-l duci la voi acasă și-l ascunzi...

— La noi? Plec! Iartă-mă, am de citit...

— N'ai să pleci.

— Ba am să plec.

— N'ai să pleci... Neculai e băiat bun, Neculai...

— Spune... Spune... dar tot plec.

— N'ai să pleci că atunci când aduce sacul...

— Dă-l încolo acum o ții tot cu sacul, sacul, sacul...

— Când aduce sacul îți dau o sărutare.

— Nu plec, am de citit la...

— (rar) Înainte de a-mi aduce sacul...

— (Neculai tresare așteptând parcă ceva).

Ei?...

— Te sărut!

(Neculai ținând ochii închiși închipuindu-și că e sărutat zice rar) Ah! Ah! Ah! (afară se aud pași repezi). Cine-i? Vine Părintele... și am de citit.

— Nu! Fii liniștit... sacul cu mătase.

— Iar sacul...

Aducătorul (sacului) are accent de jid că

numai ei se ocupă cu contrabandă

— Deschide... deschide...

— Ce bați așa.

— Da știi că e obraznic. Unde-i revolverul.

— Deschide (întră cu un sac la spinare).

Iute, iute... ascunde-ți sacul. Sunt urmărit,

m'a văzut vameșii și grănicerii...

— Urmărit? (Preoteasa se încruntă. Aducătorul ese pesemne că numai e nevoie de el).

— Ce ne facem? (se aude sgomot afară).

— Părintele.

— Am înghețat... Ce ne facem? El nu to-

lerează...

Părintele Serafim

— Bună seara. Da' ce-i cu sacu' ăsta în mijlocul odăii?

— Nu pune mâna...

— Dece? Cin' la adus? De unde e?

Vorbiți frate.

— Vai! și-am de citit la...

— Ce înseamnă asta Preoteaso, nu răspunzi, ce ai, ai îngălbenit la față. (se-aud pași afară).

(Preoteasa aude duce mâinele la ochi).

— Ne urmăresc... visul meu se stărmă...

— Nu înțeleg nimic.

— Eu înțeleg vere da' nu pot să spui.

— Ce ai preoteasă (pașii se-apropie).

— Ne urmăresc... vin... vin...

— Cine? Cum? În casa mea cinstită?

Ce-ai făcut Dece vin? Cine vine. Dece nu răspunzi?

— Am-fă-cut — contrabandă...

— Ce?

— Contrabandistă... Aici e mătasă din Cehia.

— Mătasă? Aud? Pentru ce-ți trebuia mătasă? Acum înțeleg...

— Iartă-mă, iartă-mă. (Pașii se apropie).

— Hai! s'o ascundem părinte.

— S'o ascundem? Satano, mă n'veți la rele?

— Vin vameșii, omul care a adus-o a fost văzut...

— Vin vameșii? N'ar de cât să vic. Vă dau pe mâna lor... eu nu mă unesc cu contrabandiștii. (luându-și capul în mâini) Eu, n'am roșit până acum, părul alb îmi e nepătat... Ce-ai făcut cu mine? Cinstea mea, femeia mea!

— Iartă-mă... Iartă-mă!

— Auzi că viu și-am atât de citit (o voce):

— Părinte Serafim.

— !?

— Părinte Serafim.

— !? (Părintele se trezește). Da! Da cine-i acolo?

— În numele legii...

— În... nu... mele... legii... Ce-am păcătuit? (apoi) Întrați... poftim... intrați... (întră repede)

Vameșul, Grănicerul

— Ertăți cucernice Părinte sunt în exercițiul funcțiunii și trebuie să vă fac o percheziție...

— O percheziție?

— Am primit un denunț.

— Era semnat? (Vameșul îl arată).

— Da! Neculai Todirea...

— A da! i-al meu, i-o l'am făcut... dar l'am făcut împotriva d-rei Evdochia Rugină.

— Ce d-ră, ce Evdochia... nu vezi adresa?

— Vai: am greșit... în loc să scriu adresa ei... ocupat cu cartea...

— Va să zică nu la d-stră? (Vameșul îl privește drept în ochi).

Dar fiind cu grănicerul pe malul Tisei am văzut un om cu un sac, l'am urmărit, omul a intrat la d-stră în casă. (mișcare. Numai Părintele nu clipește).

— Da! A fost un om la mine 'n casă.

— Recunoaște-ți?

— Recunosc.

— Știam, știam (se bucură Vameșul) că un cucernic slujitor al altarului nu minte nici odată. Mai mult: vă cunosc personal ca omul credinței, nepătat și-al cinstei... Mulțumesc părinte, că-mi ușurați sarcina... Ce v'a adus? Mătasă? Să încheem Proces-Verbal... Unde e? E în sacul ăsta? Grănicer desfă-l.

— Nu!

— Dece? Cum?

— În sacul acesta sunt Sf-le odăjdii și cărțile mele bisericesti. Nu vreau să fiu bătut (uitându-se la cer) Doamne! Așa să-mi ajuți dacă mint! (Vameșul și Grănicerul la auzul jurământului se tot dau câte-un pas înapoi până es afară).

Preotul, tace și privește pe cei doi, apoi după multă tăcere, dreapta care a ridicat-o o duce la gât (cealaltă tot timpul a stat în dreptul inimei) se pare că se înabuse, că vrea să-și desfacă grăbit, prea grăbit parcă gulerul, ochii aleargă rățaciți în dreapta și în stânga bolovăniindu-se în orbite. Vrea să deschidă gura să mai spună ceva, se cleatină, se mai cleatină iar, se răsucesc odată și a doua oară cade ca un stejar trăsnet.

Cortina, încet (în caz când e).

REGRET

de GUY DE MAUPASSANT

D-l Saval, cum i se spunea în Mantes „Tatăl Saval“, deabia se sculase. Ploaua. Era o zi tristă de toamnă, frunzele cădeau. Cădeau încet în ploaie, ca o altă ploaie, deasă și liniștită. D-l Saval nu era vesel. Se plimba dela cămin la fereastră și dela fereastră la cămin. Viața are zile întunecoase. Nu va avea decât numai zile întunecoase pentru el de-acum înainte, fiindcă are șasezeci și doi ani. Este singur, flăcău bătrân, neînconjurat de nimeni. Cât este de trist să mori astfel, fără o ființă care să te îmbească. Se gândește la existența lui, atât de goală, atât de sarbădă. Își amintește din trecutul îndepărtat, din trecutul copilăriei, casa, casa cu părinții, pe urmă liceul, plimbările, în urmă studiul dreptului la Paris. Pe urmă boala tatălui, moartea...

A venit să locuiască cu mama sa. Au trăit anăndoi, tânărul și bătrâna femeie, liniștiți, fără a dori ceva mai mult. A murit și ea deasemenia. Cât este de tristă viața! A rămas singur. Și acum va muri în curând, la rândul lui. Va dispărea și se va sfârși. Nu va mai fi nici un d. Paul Saval pe pământ. Ce lucru îngrozitor. Alți oameni vor trăi, se vor iubi, vor râde. Da, vor petrece și nu va mai fi. Nu-i curios oare că putem râde, petrece, fi veseli, sub această eternă siguranță a morții.

Dacă ar fi numai probabilă această moarte, am putea încă spera, dar nu; este de neînlăturat, atât de sigură ca noaptea după zi.

Dacă cel puțin ar fi avut o ocupație. Dacă ar fi făcut ceva, dacă ar fi avut aventuri, lucruri mari, succese, satisfacții. Dar nu, nimic. N'a făcut nimic, niciodată nimic, decât să se scoale, să mănânce la aceleași ore și să se culce. Și a ajuns în felul acesta la 62 de ani.

Nici cel puțin nu se căsătorise ca și ceilalți oameni. De ce?

Da, de ce nu se căsătorise? Ar fi putut, fiindcă avea ceva avere. I-a lipsit ocazia. Poate! Dar putem inventa ocaziile.

Era nepăsător, iată. Nepăsarea era răul defectul, viciul lui. Câți oameni nu pot reuși în viață numai din cauza nepăsării. Le vine greu anumitor ființe, să se scoale, să se miște, să încerce să vorbească și să-și obosească creierul. Nu fusese nici iubit. Nici o femeie nu dormise pe pieptul lui într-o completă pășărie a simțurilor.

Nu cunoscuse liniștea desfătătoare a așteptărilor dumnezeiescul tremur al străngerilor de mână, încântarea pasiunii triumfătoare.

D-l Saval se așezase cu picioarele la loc, în halat.

Desigur viața lui era neisbutită, cât se poate neisbutită.

Iubise în ascuns, dureros și nepăsător cum făcea totul. Da, iubise pe bătrâna sa prietenă, d-na Sandres, soția vechiului său prieten, Sandres.

Ah! dacă ar fi cunoscut-o necăsătorită. Dar a întâlnit-o prea târziu, era de-acum măritată. Desigur ar fi cerut-o pe asta. Cât o iubise, fără răgaz, din prima zi. Își amintea emoțiile de câte ori o vedea, tristețea ce o simțea când o părăsea, nopțile când nu putea să adoarmă, fiindcă se gândea la ea.

Dimineața se scula întotdeauna ceva mai puțin îndrăgostit ca seara. De ce?

Cât era de frumoasă altă dată, micuța blondă, creață și surâzătoare. Sandres nu era bărbatul ce i-ar fi convenit. Acum ea are 58 de ani. Pare fericită. Ah! dacă l-ar fi iubit odinioară, dacă l-ar fi iubit. Și de ce nu l-ar fi iubit pe el, Saval, când el o iubise atât de mult.

Dacă, numai ar fi ghicit ceva.

N'a ghicit nimic, n'a văzut nimic, n'a înțeles nimic nici odată?

Atunci ce-ar fi gândit?

Dacă i-ar fi vorbit ce i-ar fi răspuns?

Și Saval se întreba alte o mie de lucruri. Își retrăise viața, căuta să-și amintească mulțime de întâmplări.

Își amintea serile nesfârșite de lungi, când se juca cūrți la Sandres, când soția lui era tânără și frumoasă.

Își amintea lucruri ce-i spusese, intonațiile ce avea altă dată, surâsurile ascunse, care însemnau atâtea gânduri.

Își amintea plimbările lor, în trei, de-a lungul Senci, mesele pe iarbă verde Duminica, căci Sandres era funcționar la subprefectură.

Și deodată îi reveni amintirea precisă a unei după amiezi petrecută cu ei, într-o pădure mică de lângă râu.

Plecaseră dimineața, ducându-și proviziunile împachetate.

Era într-o dimineață frumoasă de primăvară, una din acele dimineți care te îmbată. Totul miroase frumos, totul pare fericit. Pasările au strigăte mai vesle și sborul mai iute.

Au măncat pe iarbă, sub sălcii, în apropierea apei, oșosiți de soare.

După masă Sandres adormise în iarbă pe spate „cel mai bun somn din viață“, spunea el când s'a trezit...

Ea luase brațul lui Saval, pornind amândoi în lungul râului. Se rezema de el. Râdea și-i spunea: „Sunt beată dragul meu m'am îmbătat de tot“. O privea tremurând până'n suflet, se simțea pălind, se temea ca privirea să nu-i fie prea îndrăzneală, un tremur al mâinei să nu-i desvăluie secretul. Ea își făcuse o coroană din ierburi și crini de apă și îl întrebase: „Mă îmbești astfel“.

Cum nu-i răspundea, fiindcă nu găsisse nimic a-i spune, i-ar fi căzut mai de grabă în genunchi, ea începu să râdă, un râs nemulțumit și-i zise:

„Prostule, haide vorbește cel puțin“.

Îi venia să plângă fiindcă nu putea scoate nici un cuvânt.

Toate acestea îi reveneau acum cu precizie ca în prima zi.

De ce i-o fi zis „Prostule, haide vorbește cel puțin“.

Și își mai amintea cum se rezema cu gingășie de el.

Trecând pe sub un copac aplecat, simțise urechea ei, lângă obrazul lui și se retrăsese cu ințeleală înapoi, ca ea să nu creadă această apropiere voită.

Când îi zise: „N'ar fi timpul să ne întoarcem“? ea i-a aruncat o privire ciudată.

Desigur îl privise într'un fel foarte curios.

Nu se gândise atunci, dar iată acum își amintea.

„Cum dorești prietene, dacă ești obosit, să ne întoarcem“, îi răspunse.

„Nu fiindcă așa fi obosit, dar Sandres, poate s'a sculat.“

Ea îi răspunse ridicând din umeri: „Dacă crezi că soțul meu s'a sculat, este altceva, să ne înapoiem.“

Înapoiindu-se rămase liniștită și nu se mai rezemă de brațul său, de ce?

Acest, de ce? încă nu-l cumpănise. Acum i se părea că observă un lucru ce nu-l pricepuse nici odată.

Oare?...?

D-l Saval se simți roșind. Se ridică turburat, ca și cum cu 20 de ani mai tânăr, ar fi auzit pe d-na Sandres spunându-i: „Te iubesc“.

Era oare posibilă această bănuială, care-i intra în suflet și nu-i da pace? Era posibil să nu fi văzut, să nu fi ghicit?

Ah! dacă ar fi adevărat, dacă ar fi trecut pe lângă fericire fără s'o atingă.

Își zise. Vreau să știu, nu pot trăi cu această îndoială. Trebuie să știu.

Se îmbrăcă la înțeleală gândind: „Am 62 ani, ea are 58, pot foarte bine s'o întreb astfel de lucruri“.

Și plecă.

Casa lui Sandres, se afla de partea cealaltă a străzii, aproape în fața casei lui Sună.

Servitoarea îi deschise la sunetul clopotului.

Fu mirată că-l vede atât de devreme.

„Dvs. sunteți, d-le Saval, vi s'a întâmplat vreun accident.“

Saval răspunse:

„Nu, fetiță, du-te și-i spune stăpânelui tale, că așa dori să-i vorbească imediat.“

„Dar conia prepară provizia de dulceață pentru iarnă și este în bucătărie și neîmbrăcată, așa că înțelegeți...“

„Da, dar spune-i că este pentru un lucru foarte important.“

Servitoarea plecă și Saval începu să meargă cu pași nervoși prin salon. Nu se mai simțea încurcat. Are s'o întrebe, aceasta, ca și cum i-ar cere o rețetă de bucătărie, fiindcă acum are 62 ani.

Ea se deschise, ea apăru. Era o femeie groasă și rotundă, cu obrații plini și răsunători. Mergea cu mâinile depărtate de corp, cu manșetele suflecate pe brațele goale, încălzite de zeamă de zahăr.

Îl întreabă neliniștită.

„Ce ai prietene, nu cumva ești bolnav.“

El reluă:

— Nu draga mea, dar doresc să te întreb un lucru, care pentru mire are multă importanță și care-mi frământă sufletul. Îmi promiți să-mi răspunzi cu sinceritate?

Ea surâse.

— Sunt întotdeauna sinceră. Spune.

— Iată. Te-am iubit din ziua când te-am văzut. Ți-ai dat oare seama.

Ea răspunse râzând, cu ceva din înțelegerea-i de odinioară:

— Prostule, dar am priceput din prima zi.

Saval începu să tremure, bălbăi:

— Știi? Atunci...

Și tăcu.

Ea întreabă:

— Atunci? Ce?

El reluă:

— Atunci... ce gândiai?... ce... ce... ce-ai fi răspuns.

Ea răsă mai tare. Picături de sirop i se prelingeau pe vârful degetelor și cădeau pe parchet.

— Eu, dar nu mai întreb nimic. Și

MAXIMILIAN¹⁾

de GEORGE SCRIOȘTEANU

— În după amiaza zilei de 24 Ianuarie...
— Sunt 25 de ani de atunci...

— Un păle de liceeni, fac cerc în jurul
sfîșului din aripa stîngă a Naționalului,
comentînd actorii și piesa.

— Literile groase, scrise cu albastru, con-
trastează cu albul imaculat al hîrticii și
se imprimă ademenitor în sufletele liceeni-
lor: *Bolnavul inchipuit*.

— Argan: Jancu Niculescu; apoi ceilalți
protagoniști: G. Achile (Diaforius), I.
Brezeanu (Purgon), Livescu, Ciucurette și
Maximilian (Thomas Dioforius)...

— Maximilian?...
— Numele năvălește în suflete. Pe rodia
gurilor adolescente mijese surăsuri dis-
crete. Cineva rupsse tăcerea.

— Cine-i Maximilian, fraților?

— Cum, nu-l cunoști pe Maximilian?

— Nu!

— Păcat! Tu trebuia să trăiești acum
1900 de ani. Auzi, să nu-l cunoască pe
Max!...

— Ia lasă spiritele, grozavule!

— Se începe o mică ceartă... Interviu cei
doi cu trecere dintre noi și lucrurile se
împacă, cu declarația solemnă „și pe cu-
păul de onoare”... a elevului care se jură
că, la ivirea primului... leu, va merge să-l
vadă pe Max.

— Dintr'un colț, doi ochi largi și triști ca
însărarea, ascunși în orbite adânc îngro-
pate sub fruntea largă, urmăriseră încor-
dat glumele noastre: apoi tipul slab cu
obraji scofăliciți și uscați, cu nas cărn și
subțire și cu mustața rasă se apropie și
se întreabă:

— Vreți să vedeți teatrul, băieți și nu
aveți bani.

— Da, D-le, chiar așa. N'avem lescăie
și am vrea să vedem pe...

— Hai, poștiți cu mine. Liceenii n'au
nevoie de bani. Câți sunteți?

— Unsprezece.

— Ihu! cam mulți!

— Dispăru după colț și intră pe enluarul
galeriei.

— Așteptăm emoționați. După câteva
clipe reapără și ne introduce la galerie.
Când vru să plece îl oprirăm:

— Sunteți probabil artist. Ne-ați făcut
mare bucurie D-le! Cum vă numiți? Am
vrea să știm cui să-i mulțumim?

— Ochii triști, ascunși în orbite adânci
licăriră: fața scofălică se iluminează și'n
colțul gurii cu buze subțiri și supte în-
tărie un surâs plin de bunăvoință și porni
un cuvânt, abia șoptit:

— Era să încep eu să-ți fac o declarație.
Atunci el făcînd un pas spre ea:

— Spune-mi, spune-mi. Ți mai amin-
tești ziua când Sandres a adormit în iar-
bă, după masă, când noi am mers împre-
ună până la cotitură, acolo.

— Așteptă. Ea încetase de a rîde și îl pri-
cea în ochi.

— Dar desigur că-mi amintesc.

— El reluă tremurînd.

— Ei bine... în ziua aceea, dacă ași fi
fost, dacă ași fi fost întreprinzător, ce-ai
fi făcut.

— Ea începu să rîdă, ca o femeie care nu
regretă nimic și-i răspunse sincer, cu o
voce clară, în care se simțea ironia:

— Ași fi cedat, prietene.

— Artistul Paciurea.

— Dispăru după aceea, preocupat parcă
de ceva mai de seamă.

— Teatrul gol. La parter erau numai vre-o
cîteva persoane. Lojile pustii, afară de
4—5, de rangul III în cari ciripiau sgo-
mosos elevul unui pensionat.

— 24 Ianuarie! Și teatrul gol. Artistul
Paciurea recruta publicul (pe gratis) depe
stradă. După noi mai veniră și alte cete,
apoi altele pînă ce se umplu galeria și
sala. Mai tîrziu am aflat secretul bietului
Paciurea: „De ce să se joace cu teatrul
gol?”

— Ce timpuri!
— Spectacolul a fost o revelație. Inchipui-
ți-vă: *Jancu Niculescu, Maria Ciucurescu,
Brezeanu, Achile, Toneanu, Livescu, Ma-
ximilian* ș. a.

— Ce buchet fantastic!
— Apariția lui Max în *Diaforius fiul?* Lo-
sivură de trăsnet! Se rupea sala de a-
plauze. Publicul rîdea cu lacrimi.

— Parcă-l văd:
— Un tîmăr slab și subțire: chibrit strîns,
sugrumat aproape, de sulul negru al bai-
nei, cu un papius imens la brâu urca pe
un scaunel înalt, în felul celor de prin
„bar”-urile de astăzi.

— E om arătarea asta, care demonstrează
atît de perfect teoria Darwiniană? Ce
întupare degenerată! Nu zice nici un cu-
vînt: ai crede că-i un manechin purtat
de electricitate dacă nu ai vedea ochii cu
privirea bleagă, care urmăresc cu sfială
pe doctorul Diaforius, ca și cum i-ar as-
tepta cuvîntul.

— Hai!le, Thomas, spune de ce boală
suferă d-nul Argan?

— Cu mișcări repezi, *Chibritul* a sărit
depe scaunul cel înalt, s'a apropiat de
Argan, i-a luat simandicos mîna dreaptă,
să-i asculte pulsul, și a început deodată,
ca un fontoche automat, să înșire repede-
repede, tot felul de maladii imaginare:
Dextroză, anemie, difterie, hipertrofie,
pînă ce deodată se oprîste brusc strigînd
disperat tatălui:

— Papa, am pierdut rîndul.
— Nu se poate descrie delirul din sală,
cum nu se poate închipui o încarnare mai
desăvîrșită a tîmpeniei. N'am văzut un
tip de idiot mai bine creiat.

— Tot în aceea stagiune l-am mai văzut în
Chiriac din „Noaptea furtunoasă”. Fă-
cuse o creație mare. Și încă într'o piesă:
„*Jos automobilul*” în care juca rolul unui

— Pe urmă învîrtindu-se pe călcăie, fugi
la dulcelejurile ei.

— Sava! eși în stradă, sdrobit ca după un
dezastru. Se strecură cu pași mari prin
ploaie, drept înaintea lui, scobori spre
râu fără să gîndească unde merge. Când
ajunse la mal, coti la dreapta și îl urmă.
Merse multă vreme condus de instinct.
Vesimintele-i sîruiau de apă, pălăria di-
formată, moale întocmai ca o sdreanță,
picura asemenea unei streșini.

— Mergea într'una mereu înaintea lui. Și
găsi locul unde petrecuse într'o zi îndep-
ărtată și a cărei amintire îi sfîșia su-
fletul.

— Atunci se așeză sub arborii desfrunziți
și plînsu.

— Trad. de D-na CORALIA OPRESCU

— poet de mahala „*Dudu*”, unde stîrnia
aplauze la rampa deschisă.

— După un an.

— Parcul Otteteleșcanu e „*en vogue*”.
Teatrul Național suferise o pierdere. bu-
chetul celor trei tineri de talent, care for-
maseră acum minunatul trio idolatrizat
de public: Maximilian, Ciucurette, Ca-
russi.

— Max e junele comic și sufletul Opere-
tei Grigoriu. Succesele se țin lanț. Din ce
în ce creațiuni tot mai mari în: *Suzana,
Dama în Roșu, Fire de artist, Văduva
veselă*... Epoca de aur a operei române.

— Și ani de zile se străduiește, învață,
nuccește, creiază. Nu e seară în care să
nu joace. Nu e gazetă, care să nu aducă
un articol elogios lui Maximilian.

— Dar anii trec.

— Ne rămîu doar amintirile.

— Grigoriu trece și el în lunca drepți-
lor. Compania merge înainte: Maxi-
lian-Leonard Urmează o perioadă pu-
țin cam nebuloasă. E preludivul marelui
război. Opera decade. I se trage un
ciocan în cap, la Vienna. Moare. Trupa
se desface. Opera Română se înfiripează
pe zi ce trece, dar odată cu ea și mare
trupă, semi-subsvenționată: cea dela *Tea-
trul Regina Maria*. Maximilian e prim-
protagonist și codirector. Urmează ani
de muncă, ani de glorie. Teatrul își sta-
bilește o reputație deosebită. La salba
succeselor, Max adaugă mereu altele noi
și înșfășit ultimul: „*Topaze*”, care a-
junge poate și grație vervei lui neobo-
site și a neseacăului său humor natural
la... a suta reprezentație.

— Stop! — E un eveniment artistic. Ju-
bileu de 100 de reprezentații! Dar nu e
numai atît: Timpul care s'a scurs în li-
niște a străbătut un sfert de veac și Max
împlinește acum 50 de ani din cari 30 în-
chinați teatrului.

— E sărbătorii. Publicul care-l inbește a-
tît, vrea să i-o mai dovedească pentru a...
mia oară. Camarazii care-l admiră, la fel.
E sărbătoare mare! Așa cum se cade...
regelui răsului. Și de ce nu? Maximilian e
un artist cerebral și fin de-o originalitate
rară. El este numai el. Cu mijloace sim-
ple, cu un joc de scenă degajat, cu un
gest abia schițat, sau cu o aruncătură de
ochiu, în pripă, el cucerește publicul și-l
face să rîdă cu lacrimi.

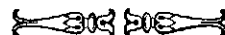
— E cel mai reprezentativ artist de come-
die al nostru. Humorul lui e natural și
spontan. Puterea lui de muncă e fantas-
tică. Munca cea mai îndârjită, munca fără
preget a fost *crezul* vieții lui.

— De-aceea a avut și o activitate atît de
rodnică și de valoroasă. A jucat în 30 de
ani, cât alții în 60.

— Dar ce să-i mai aducem laude. E inutil.
Pierdem vremea și nu ne lasă nici spațiu.

— Pe dinaintea sufletului nostru trec ina-
gini luminoase, în fața cărora ne plecăm
cu admirație: *Thomas Diaforius, Hubert*
din *Suzana, Chiriac* din *Noaptea furtu-
noasă, Japonzul* din *Dama în Roșu, Tă-
nărul* din *Fire de artist, Lăutarul, Vaga-
bonzii, Ionnathan*,... *Topaze*.....

1) Cu ocazia recentei sărbătoriri.



critica literara

CÂTEVA CHESTIUNI DE LIMBĂ ȘI ISTORIE

În *Fevista macedo-română*, publicată sub direcția d-lor Th. Capidan, G. Murnu, Victor Papacostea (vol. II, No. 1), trecând peste foarte importantul material publicat de d-nii profesori Th. Capidan și G. Murnu, ne oprim asupra câtorva studii ale tândrului și neobositului istoric, Victor Papacostea. În „Vocabularul convențional” al d-lui Hr. Sulli, profesor grec, pe care îl publică în sus zisa revistă, constatăm — de altfel că și d-sa — că majoritatea cuvintelor „convenționale” macedo-române sunt transerise ca pronunțare greșită de profesorul grec. Nu e nevoie să recurgem la masoni și la pitagoreici, pentru a găsi limbajii convenționale. În special, în Turcia europeană, toate popoarele aveau asemenea limbajii convenționale, cari nu erau numai un limbaj al confrerilor de croitorii sau alte bresle, sau al ceteriilor, sau al societăților secrete, ci era un limbaj al situației politice din Turcia. Când cea mai mică aluzie, un simplu cuvânt la un eveniment al zilei, o pronunțare hazardată a numelui Sultanului sau al Pașei-gubernator, printr'un simplu denunț al unui dușman, sau al teribilului *afie* (agent secret), pe care-l vedeau la tot colțul, la orice masă de cafea, degenerat și alcoolic, sau adolescent vișios, sau vulpe bătrână, cu barba venerabilă, sub toate formele și în toate felurile, printr'un simplu denunț sau nota de poliție a acestora, infundai puscăria sau pedeapsa cea mai gravă, sau exilul în Yemen (un fel de exil din Siberia), care însemna moartea. — oricine își poate închipui că lumea admisesse un limbaj convențional.

La Bitolia, am auzit, Albanezi, Turci chiar, Greci, Bulgari — în afară de Români, în special pe limbajii croitorii din Vlahcearși cari aveau un *vocabular convențional* foarte bogat și pitoresc — vorbind în cuvinte convenționale și deci, neînțelese, la apropierea unui suspect oare-care.

Dealtfel Macedo-Români, la vederea unui agent sau presupus agent secret: murmurau între dânsii: vezi, umbra = vezi *umbra* = vezi că e om periculos. Într'o discuție, al treilea ar fi fost vizat sau amestecat neplăcut dacă ar continua conversația: *cad frunzele*, înseamnă că trebuie să schimbi vorba, etc., etc.

Pe lângă toate observațiile d-lui Victor Papacostea, am fiut să facem și noi o paranteză utilă asupra unei stări de lucruri generale.

Al doilea articol, din aceeași revistă a d-lui Victor Papacostea este „Câteva note asupra Familiei Sina” (1788—1876).

La 1788, această celebră familie de bancheri macedo-români, prin cei doi membri mai importanți (Gheorghe Simcon Sina și Simcon Gheorghe Sina), a emigrat în Austria, în ajunul distrugerii Moscopoliei de Ali Tepelin, pașă al Ianinei. Foarte interesante amănuntele, pe cari ni le dă istoricul, asupra modului cum erau primiți macedo-români din Macedonia, Austria, țară feudală, avea nevoie de Greci și Ro-

mâni, cari treceau pe atunci ca atari, pentru promovarea comerțului, meșteșugurilor și micelor industrii din orașe. De prin secolul al XVII-lea, Macedo-Români dominau ca negustori de țesături și stofe, de mercurie, de lipscănie, etc. Ei mai erau argintari, făurari, cismari renumiți, croitorii, zarafi, măcelari, etc. Mai erau posesori de turme nenumărate, ciobani și proprietari de caravane, ce străbăteau toată Peninsula Balcanică. În gâsim, timp de veacuri, în Asia Mică, la Zmirna, în Constantinopol, Alexandria sau Cairo, în toate orașele Peninsulei, inclusiv cele bulgărești și sârbești. Pe urmă trec în Austria, în Valachia, la Odesa și în toate porturile Mării Negre. Dându-se drept Greci, se credeau a fi Diaspora ale poporului ellen, deși erau Români.

Dar, prin faptul, că și acum îi găsim în mici rămășițe, desigur ce se vor pierde complet, în regiunile unde au fost mai mulți, ca istoricii trebuie să vorbim de ei, chiar atunci, când n'au făcut nimic pentru poporul nostru.

Un istoric maghiar spune despre primul Sina că a avut „un geniu comercial”. El se folosi de toate privilegiile ce le dase împăratul Francisc I-ii Macedo-Românilor. A dat o mare dezvoltare relațiilor comerciale cu Orientul, în special a activat comerțul cu hâmbac, pentru nevoile Moarhiei în vremea blocusului. Pentru meritele ce le-a adus ca negustor și ca bancher, împăratul Francisc I-ii l-a făcut *cavaler*, cu dreptul de a purta aceluși nobiliar înaintea numelui: von Sina. Pentru serviciile făcute Ungaricii a fost făcut baron maghiar.

La 18 Mai 1856, baron Sina muri. Fiul său i-a continuat opera și a făcut așa de mult pentru unguri, încât este unul din întemeetorii Ungaricii independente.

O sursă maghiară chiar îi enumără și-i apreciază opera:

„a contribuit cu dărnicie la înfăptuirea *creditului agrar ungar*, la întemeierea *Societății de asigurare maghiară*, la promovarea problemei *Căilor Ferate Maghiare*, și a *navigațiunii cu vaporii*, la *canalizarea fluviilor*, la *ridicarea și îndreptarea agriculturii*: s'a îngrijit de școală și de educația poporului, a creiat muzeul național, *spitalul de copii și alte spitale*, *lea-găne*, *orfelinate*, *institutul orbilor*, *Academia comercială*, *Teatrul Național*, *Conservatorul*, *Corpul pompierilor*, *Cassiera națională*, *Basilica din cartierul Leopold*, *Casa artelor frumoase* și mai presus de toate *Palatul Academiei de științe maghiare*: toate îi vestesc numele ca unui întemeetor”.

Ultimul baron Sina a fost un mare filolen, Academia din Atena s'a făcut cu banii săi: a ajutat mica Grecie din toate puterile, și, mai ales, cu imensa sa avere, ca să fie un stat modern.

Dar cei doi baroni Sina, ca și Darvari, ca și Roza și mulți alți negustori și bancheri macedo-români din Monarhie n'au avut sentimentul național de a fi români. Ba, au servit pe dușmanii Românilor, asimilați în mijlocul altor popoare, oportuniști, neavând slăbiciune și crezându-se greci, fiindcă erau ortodoxi.

Dar, dacă o ramură de câteva familii,

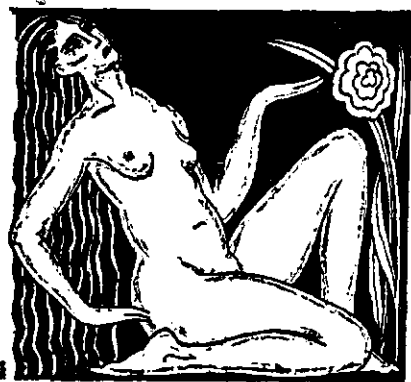
de macedo-români din Austro-Ungaria, n'au servit cauza noastră națională, nu trebuie să uităm că din grupul celor cinci sute plecați din Moscopolie în 1788, sau mai de vreme, sau mai târziu, au fost și nemuritoarele familii ale neamului românesc, Șaguna, Cojdu, Mociony.

Din aceste familii refugiate în țară se trăgea și marele Take Ionescu, care se mândrea cu această origină, d. prof. C. Disseseu, fostul ministru Chițu, fostul prim ministru Mihail Pherekyde, care era român din Fereca. Câțiva macedoneni s'ar dus într'o zi la dâsul acasă, când era conflictul cu Grecia și masacrele odioase puse la cale de Patriarhie, prin antari, crezând că trebuia să-l convingă (delegatia credea că e grec), când ilustrul președinte a mărturisit origina sa din Fereca și schimonosirea numelui de către dascălii greci.

Studiul despre baronii Sina al d-lui Victor Papacostea este de o mare actualitate. Ne arată cum macedo-români se găseseră acum, ca și nu secol și jumătate înainte, la o mare răspântie a vieții lor naționale. Unii sunt nevoiți să emigreze, pentru că nu pot trăi unde sunt; alții sunt siliți să rămâie, dar, cari cer școli și biserici românești. România Mare este pentru ei acum un o țară mică, așa cum și-o închipuiau altădată, ci un regat puternic, ce trebuie să-i protejeze și să-i salveze din ghiarek asimilării străine.

Pe urmă se pune pentru România, greaua dar neapărată chestiune a românizării granițelor sale. Pe o distanță de cel puțin 50 până la o sută de kilometri adâncime la granița bulgară, rusă sau ungară. Este o necesitate imediată și inexorabilă pentru întărirea frontierelor și pentru fortificarea elementului românesc. În acest scop, cel mai bun element de colonizat sunt macedo-români. Printr'o politică de stat, continuă, printr'o grabă, pe care n'o punem din nefericire, în marile probleme naționale, va trebui să aducem câte va mii de familii macedo-române, cari vor însemna o reînnoire a spiritului românesc în noile provincii. Prin ei, coloniștii macedo-români, putem pune în aplicare o altă latură a problemei apărării naționale. Au crea un corp voluntar de grăniceri, un fel de vechi *marci romane*, cari să fie gata să respingă orice atac prin surprindere și să fie oricând avant gardă sigură pentru operațiunile eventuale ale armatei noastre.

ION FOI



plastica

EXPOZIȚIA IZADORA CONSTANTINOVICI-HEIN

— SALA ILEANA —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Incontestabil că toate manifestările omenești sunt în funcție de anumite circumstanțe, care dau pulsația necesară oricărei lucrări. Este o epocă când grație timpului — în speță — un artist poate să obțină succese cari desigur își au o origină nu numai în valoarea lui subiectivă, dar care contribuiesc într-o măsură proporțională cu talentul, la creșterea unei atmosfere de apreciată simpatie și justă înțelegere a străduințelor sale.

Dar când artistul are curajul să expună către sfârșitul „stagiunii”, — ca să întrebăm un termen tehnic, care totuși s'a banalizat printr-o multiplă întrebuițare — riscă să se izoleze în fața publicului „amator” plictisit și anul acesta de o abundență de manifestări artistice, unele de pătate chiar de calificativul de quasi-artistic. Și apoi lucrează și alte elemente de filozofie rudimentară, uneori nejustificată. Principiul biblic: cei de pe urmă sunt cei dinții, este răstălmăcit și inversat în concepția zilnică, cu o abilitate foarte slab manțată.

În orice caz expoziția doamnei Izadora Constantinovici-Hein este o excepție dela principiul de origină divină, transplantat și în viața artistică cu atâta ușurință și evlavie bizantină, de publicul „amator”.

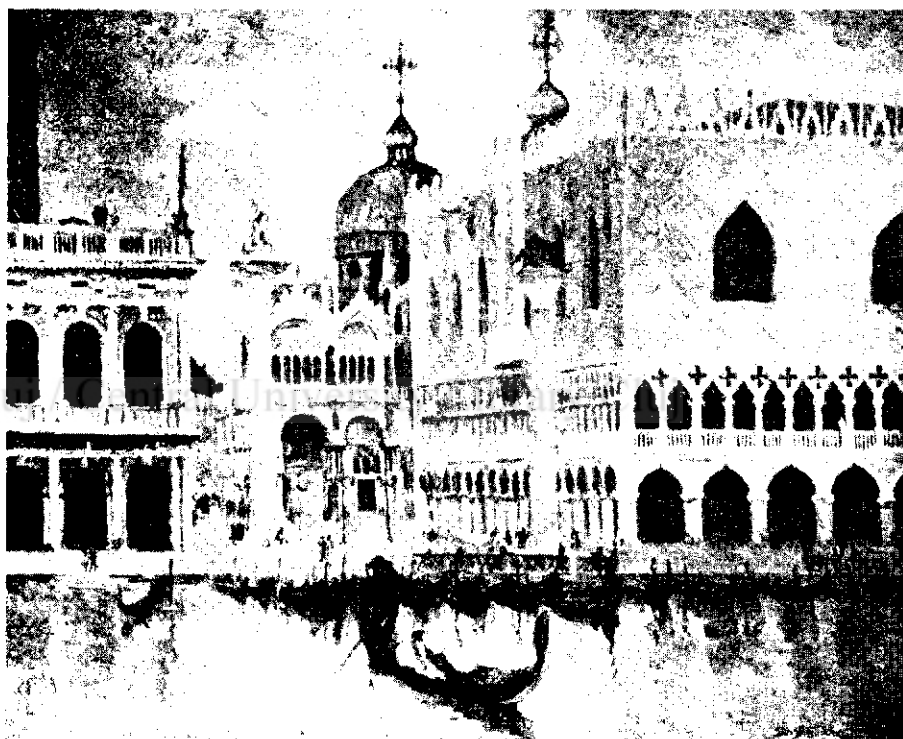
Expozanta nu este modernistă, dar nu este nici clasică în tratare. Străduința d-sale este deosebită și dominată de acel element de preț și ea atare apreciat, al noutății frumosului artistic. În lupta continuă ce se dă între artistul dominat de un curent și realitatea analizată, iese triumfătoare concepțiunea, ideia, dar ce păcat că acest triumf este mai mult filozofic decât pictural — în înțelesul strict de artistic!

Doamna Izadora Constantinovici-Hein a înțeles mai bine că mulți alții, că sunt pe acest pământ locuri și lucruri atât de minunate, cari nu trebuiesc să scape obiectivului pictural, nici în studiere, precum nici în adorare, neexagerată! Prin urmare, o adorare a frumosului plastic este un prim element al lucrărilor dela Sala Ileana, care dă pulsație pânzelor și produce sentimente contemplative vizitatorului. Redarea minunată ca linie și colorit precum și evidențierea unui cadru specific se relevă în deosebi în multiple priveliști din țară și aiurea. Dealtfel ochiul face salturi apreciabile dela Veneția în Danemarca,

de unde ia calca Parisului pentru a sui vertiginos Pyrenee și a face popasuri răstălmăcite pe la Abbazia sau chiar în apropierea golfului Quarnero.....

Dintre toate aceste „vederi străine” Veneția este cea mai bine reprezentată prin: *palatul Dogilor, palat vechiu* — un mi-

lei și al minuțiozității oboseitoare, căutând să pătrună adevărata viața a florilor. Atitudinile interesante ce le oferă ghirlandele, frăgezimea ce o respiră înfățișarea lor este redată cu multă simțire în: *flori galbene, trandafiri (51), begonie, frunze de toamnă, etc...*



IZADORA CONSTANTINOVICI-HEIN : Palatul Dogilor (Veneția).

minat joc de umbre, — pe canal Grande, San Marco, din vremuri vechi, dimineața pe Canal Grande, în bătaia soarelui, pe inserate ș. a. m. d.

Interesante sunt deasemeni câteva vederi din regiunea Pyreneeilor, atât prin coloristica bogată și cu dibăcie distribuită, cât în deosebi semințata accentuată, de care dealfel sunt pătrunse toate lucrările doamnei Izadora Constantinovici-Hein.

Astfel, *le cirque de Gavarnie, le col de Tourmalet, in drum spre St. Sauveur, intrare în Mănăstirea St. Bertrand de cominșe*, precum și *munte la Gavarnie*, sunt puternice realizări de simboluri și de viață.

Florile ocupă deasemeni un loc de frunte în expoziția dela Cartea Românească. Spiritul expozantei a trecut pragul miga-

Expoziția doamnei Izadora Constantinovici-Hein este pentru acest sfârșit de stagiune o înprospătare a năzuințelor artistice, ascunse cu abilitate în eutele dese ale concepțiunii adevărului despre artă, frumosului despre viață, seninului despre natura veșnic nemuritoare!



aşa şi-aşa...

ŞI ULTIMUL NUMĂR (I, 10) al revistei „Orizonturi noi” excelează prin calităţi tehnice şi literare. Se dă toată atenţiunea plasticiei din care ni se prezintă o interesantă reproducere pe copertă (C. Crujescu-Stork: Atelierul artistei).

Cronica bogată şi atentă aduce: dări de seamă scrise cu maturitate (Personalismul energetic de C. Rădulescu-Motru, Femeia care s'a vădat de Const. Cehan-Bacoviţă, Acorduri de G. St. Cazacu) şi recenzii — toate semnate de: Sm. M. Vizirescu, Pan M. Vizirescu, Const. Orăscu şi Agata G. Bacovia.

Fondul (semnat de autorul acestor rânduri) arată: „In ce constă inflaţia critică?”

Proza este reprezentată prin bizara schiţă a d-lui N. Pora, scriitor atât de apreciat, iar versurile — numeroase — poartă semnături din toate şcolile şi vârstele începând cu d. G. Bacovia, autorul unei încrustări elegiace (Aiurea) şi C. Ionescu-Olt cu prea încărcatul „Eu şi ei”. Trece-rea între generaţii o face d. G. St. Cazacu (Doruri pribege) cu imagini noi şi senine:

*Rătăcesc de-alungul tristelor alei
Pe când noaptea cade — piatră —
peste gând...*

Timertul este reprezentat prin promisiunile semnate: Const. Gorun, N. Ionescu-Bontas, V. Lănuceanu, Hariu Dobridor, Toma Negură.

În astfel de împrejurări nu trebuie să surprindă atenţiunea pe care o dăm acestei tinere — dar preţioase publicaţiuni literare.

În Nr. 3 al „FĂNTĂNI DARURILOR” pr. Toma Chiricuşă publică un plin de învăţăminte articol „Sensul crucii” din care extragem:

E vorba despre un tânăr stăpănit de „gândul, aruncării în prăpăstii...”

„F pe cale acum să se prefacă în faptă.. Când, iată, că, deodată, în amintirea lui, învie răsunetul clopotelor copilăriei.

„Leana casei părinţeşti, cu toate chipurile-i uitate, învie cu putere în amintirea lui. Toate, toate îl cheamă, cu o putere stranie înapoi, spre ele. Iar, dintre toate, mai ales, chipul tatălui îl cheamă cu o putere nebănuită: Vîno, copil pierdut, vîno înapoi în casa părăsită!”

Hotărît lucru: articolele pr. Chiricuşă — fără să fie lipsite de poezie sau de interes religios — aduc multă mângâiere în sufletele atât de nesigure ale credincioşilor.

În acelaş d. Vasile Băneală începe un valoros studiu despre „Formaţia religioasă a învăţătorului” în care după ce se analizează situaţiunea acestui corp de elită, a laogă exemplul marelui Pestalozzi pe care — l-a susţinut credinţa — „în calvarul său atât de fecund pentru şcoală”.

Alte colaborări preţioase: Al. Lascarov-Moldoveanu: Cuţitul de fildeş; I. N. Dinescu: Început de mărturisire; I. Gr. Oprean: Mişcarea creştină în vechiul regat, în lumina faptelor; documente sufleteşti.

Poezia religioasă: Toamnă de D. Nanu: Chemare şi Imn pentru fraţii dela Răsărit de Const. Gorun.

Numărul se completează prin: flori crestine, tălmăciri din alte ogoare spirituale, idei, fapte, oameni, cărţi străine, cărţi şi reviste româneşti şi constituie una dintre cele mai folositoare lecturi.

DARUL VREMI este numele unui valoros sol care ne vine dela Cluj, năzuind „dincolo de preocupările pur estetice”, să urmărească „fluidul de nelinişti” care „şi caută o albie nouă... în viaţa Ardealului de azi”. Reunind în paginile sale talente necontestabile ca: I. Agârbiceanu sau Victor Popilian, sârguitori cercetători sau îndrumători ca prof. St. Bezdechi sau I. Chinezu, poezi tineri ca: d-ra C. Buzdugan, Justin Ilieşu, G. Retezeanu — noua publicaţie literară îşi propune să desvăluie încă un colţ al pământului românesc.

Se deschide (în Nr. 1) printr'un edificator articol al d-lui I. Chinezu: Bilanţ ardelean — după care urmează schiţa d-lui I. Agârbiceanu: În noapte. — încă un colţ de durere din viaţa sbuciumată a satului.

În „Aş vrea să fiu”... d-ra Cornelia Buzdugan — ne defineşte o nouă durere: aceea a sufletului feminin modern care nu poate fi ceace vrea. D. St. Bezdechi ne dă un fragment din biografia poetului Ovidiu. Cronica literară, plastică, mişcarea culturală în ţară şi străinătate — bogate şi cu miez.

„Darul vremii” — îşi poate continua cu succes drumul. Ardealul nu poate decât folosi de pe urma acestei publicaţiuni — pe paginile căreia pot stăruî cu vădit folos toţi iubitorii de bună literatură românească.

ÎN ÎNTREGIME trebuie citită revista-literară, socială, artistică „Orientări”, despre care a mai fost vorba în rubrica de faţă. Literatura aleasă, suplimentele artistice, excelenţa tehnică ireproşabilă şi cronicile scrise cu pricepere — justifică această afirmaţiune.

Iată care trebuie să fie *însuşirile omului de stat*, după d. prof. S. Mehedinţi („Orientări” I): impersonalitatea: „să se privească pe sine ca organul unei vieţi străină de interesele sale individuale”; realismul: „să fie actualist, nu fantazist, gata a lungea după mirajul tuturor închipuirilor”; şi-apoi (în legătură cu aceeaşi însuşire) „să descopere şi colaboratorii cei mai vrednici pentru înfăptuirea unor idei”. În fine a patra: „să aibă şi darul de a însufleţi pe contemporani pentru îndeplinirea idealului său şi de a-i ţinea statornic pe aceeaşi cale!”

Cum poate fi cunoscut adevăratul om de stat? după calitatea prietenilor săi, căci acestia sânt „ca niste lentile care mergen oglindesc — în mare sau în mic — a celas suflet — al patronului”.

Seris cu multă însufleţire şi presărat cu bogate exemple adequate, articolul d-lui Mehedinţi e de un real folos.

Despre **SETEA DE AUTORITATE**, care se simte pe tot pământul românesc, vor-

beşte, în acelaş număr, d. Octavian Goga. Se constată o „criză de personalitate pe toată linia”, înlocuite prin „conducători de mână a doua”... fiinţe fragmentare... lipsite de putere... Din această pricină „opini publică, obosită de orăcăitul celor mărunţi, începe să schiţeze gesturi de protestare... Lumea vrea un stăpân... o mulţime morală necontestată de nimeni care să însuşească linişte şi siguranţă”.

Despre d. **GEORGE LESNEA**, al cărui talent se conturează pe zi ce trece, fixându-şi un loc aparte în poezia românească, a mai fost vorba aici. Deastădată publică un „cântec de leagăn”, cu muanţă de elegie socială în „Orientări” (I, 1). E o minunată îmbinare de graţios şi social:

*Tinerişca ta-i sortită
Să se stingă în neştire
Steapă şi dezamăgită,
Fără dor... fără iubire...*

care face din d. Lesnea un inimos cântăreţ al celor sortiţi suferinţii.

MAI PUŢIN CUNOSCUT d. I. Pajură (anturul volumului „Reale”) publică o impresionantă litanie de toamnă, cu imagini noi şi proaspete, al căreia început merită să fie citat:

*Ciocănele de clavier dezacordat
Pizăturile de ploae grea,
Zi şi noapte, ne'ncetat,
Bal şi bat în monotonul
Coperiş de finichea...
Iar burlanele cu tonul
De timpâne încordate,
Dondonesc pe infundate...
Vântul, marele artist,
Spell, sentimental şi trist,
Plânge'n ritm de elegie
Desfrunzita măreţie
A sfârşitului de toamnă...*

Se va recunoaşte: e o nouă interpretare a anotimpurilor — care constituie meritul cel mare al d-lui I. Pajură.

FIREŞTE că nu ne putem împăca de loc cu concluziunea d-lui M. Cruceanu. Opera de artă nu poate fi decât eternă.

LITERATURA EPICA în „Orientări” este reprezentată prin schiţa d-lui G. M. Vlădescu, inspirată din viaţa copiilor necăjiţi, „Vedenia de aur” care ni-l prezintă ca pe un preţios observator al celor mici şi prin minunata traducere din Gregorias Xenopulos „Cântece nterupte” povestea duiosă a negustorului de păşari Anastasis, tatăl Zafirulei şi a lui Menegos. Prin ea scriitorul grec se înregistrează ca un preţios cântăreţ al graţiosului.

CALEIDOSCOP-UL Orientări-lor cuprinde: Cazul Liviu Rebreanu (Odo Bosca). Omul Groazei: Edgar Poë (André de Lorde). O carte de căpătâiu: Mustul care fierbe (G. M. Vlădescu), C. Ardeleanu: Am ucis pe Dumnezeu (Al. Al. Leontescu), I. A. Basarabescu: Un om în toată fires (Paul I. Papadopol), Ionel Teodoreanu: Bal Mascat (I. Naum), Oameni, idei, fapte.

literara

oseama de cuvinie

Tânărul Webster, celebrul om de stat american era de o slângăcie ce n'avea pe-reche! Ca copil, el vărsă într-o zi călimara pe mâinile sale. Directorul îl pedepsi, voind să aplica 15 lovituri cu linia pe degete. Copilul șterse, cum putut mai bine mâna murdară, prezentând-o directorului, pentru a-și primi pedeapsa cuvenită.

„Ce mână murdară spuse acesta, dacă nu găsi o a doua la fel te-ai fi ertă de pe-deapăsă”.

— Iată spuse Daniel ridicând pe a doua mână era mai murdară ca cea dintâi! La această replică spirituală profesorul răsă și ertă pe copil.

b a z a r

SARBATORIREA LUI SIR JAMES BARRIE

În ziua de 9 Mai se vor reuni la o masă comună toți literații de seamă ai Angliei pentru a sărbători pe scriitorul Sir James Barrie, care împlinește 70 de ani.

Prânzul va fi prezidat de sărbătorit care va ține cu acest prilej un discurs, lucru nu prea obișnuit fiind seamă de faptul că Sir James e un om foarte retras. Unul din oaspeții de onoare va fi Miss Fay Compton artista care s'a ilustrat în ultimul timp interpretând rolurile principale din piesele lui Barrie.

AVIAȚIA ȘI ARHITECTURA

Progresul ce-l face aviația va influența simțitor și arhitectura. Astfel s'a construit la Amersham, în Anglia, o casă în forma unui avion.

În „botul” avionului este instalată biblioteca și în „aripi”, cari sunt într'un unghi de 60 de grade față de „cockpit”, — locul unde stă aviatorul — sunt instalate sufrageria și salonul. În mijlocul casei e o fântână arteziană și garajul este în pivniță.

Casa aceasta e construită mai mult din geamuri și servește ca loc de refugiu pentru cura de soare.

Etajul de sus servește ca teren de joc copiilor.

Multe din camere au fost tapisate cu albastru deschis, spre a da iluzia bolzii cerestii.

DARURI DE NUNTA

Fie că acesta e un efect al bugetului de economie întocmit de d. Snowden, fie că se datorește puzderiei de căsătorii ce se contractează în acest moment în Anglia, fapt e că darurile de nuntă n'au o valoare economică însemnată.

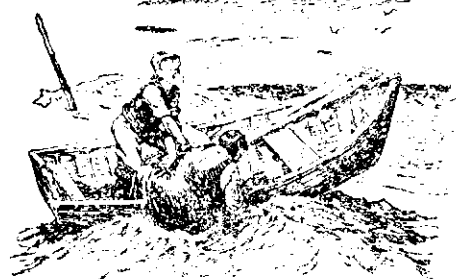
Așa, spre exemplu, o tânără mireasă căsătorită în Aprilie, a primit o gară de farfurioare de dulceață dela o ducesă, o mănușă dela un cont și o cratiță de fierț ouă, cu electricitate dela un alt prieten purtând un titlu nobiliar. Alt prieten i-a oferit un notes și un altul un „groaznic sac lucrat de mână”, cum se plânge chiar ea.

Unei mirese i s'a oferit trei linguri de lemn, prinse împreună cu o panglică albastră, iar alta a isbucnit în lacrimi când un prieten i-a dăruit o acuarelă lucrată chiar de el. fruct al primelor sale studii în pictură!

Culmea a atins-o un om foarte bogat, oferind o cutie de zahăr, în vreme ce fratele acestuia dăruia pensetele!

caricatura zilei

NAUFRAGIU

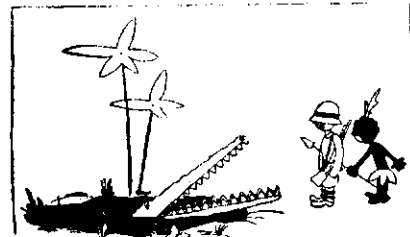


— Oh, căpitane! Vei reuși oare să mă salvezi.

— N'aveți teamă! Eu, mai înainte, m'am ocupat cu pescuitul balenelor.

Judge — New-York

DISTRAT



— Ali, privește dacă tovarășul meu, profesorul Meier, nu e, din întâmplare, acolo, înăuntru.

(Lustige Blätter — Berlin)

CAMPIONAT PERPETUU



— Actualul campion al lumii, când și-a câștigat titlul, a rămas sub apă cinci minute și trei cincimi. Acest nou aspirant la titlu stă deja de șapte minute...

— Să nu devie cumva campionul lumii... celeilalte.

Pèle-Mèle — Paris

Actualul rege al Angliei își făcea studiile în Lauzane acum 35 de ani. Era un tânăr vesel cărui îi plăcea f. mult sportul. Părăsind această mică republică muncă, fu condus la gară de o ceală veselă de colegi și colege care îi ura cale bună. Tot strângând mâna fiecăruia și mulțumind, nu auzi semnalul de plecare și înțercându-se văzu trenul ce se puse în mișcare!

Toată lumea credea că prințul va fi obligat să aștepte trenul următor dar viitorul rege decise altfel. Văzând geamul unui compartiment lăsat se avântă și sări înăuntru urmându-și călătoria spre uimirea celor rămași jos care numai conteneau cu uitamaștile.

Regele Carol al României se găsea într-o mică gară în Elveția.

Un impiegat văzându-l îndreptându-se spre un vagon de cl. I, îi spuse politicos: „Numai e loc în vagonul acesta, urcați-vă pe cel de-al II-lea”.

— Cu plăcere, zise regele. Dar lacheul meu-l însoțea, spuse indignat impiegatul.

— Știi pe cine ai plasat în vagonul de cl. I? Pe regele Carol al României”.

— Chiar de-ar fi fost Dumnezeu tot așa și puțut face altfel, răspunse acesta, am ai nici un loc în I-ul.

Marea slăbiciune a poetului Baudelaire era de a nimii prietenii prin originalitatea lor. Își vopsi părul verde și se duse astfel să viziteze pe prietenul său, scriitorul James de Camp.

— Nu găsești nimic anormal la mine prietene? întrebă Baudelaire.

— Dar de loc, spuse acesta.

— Cu toate acestea am părul verde și tu e foarte puțin obicinuit.

— Te înșeli prietene. Toată lumea are părul mai mult sau mai puțin verde, e o boală foarte obicinuită. Dacă l'ai fi auzit albastru înțeleg! Dar verde?!

Baudelaire înțelese lecția și se corijă!

Pagini uitate

URZIREA ȘI VIAȚA PĂMÂNTULUI

de TUDOR PAMFILE

Au dat în altă parte¹⁾, — și nu cred că se vor mai găsi lucruri nouă — o sumă de povestiri și credințe privitoare la starea lumii înainte de urzire²⁾, precum și la chipurile cum s'a urzit pământul³⁾: pe nemărginitul cuprins al apei fără de început, răsăr Dumnezeu și Dracul cari zidesc pământul în tovărășie. Din fundul mării, Dracul scoate un pumn de nisip, și din acesta, prin blagosloviarea lui Dumnezeu, crește și se întinde „fața negrului pământ” — mai toate povestirile legând această creștere de cercarea Diavolului de a arunca pe Dumnezeu, în timpul somnului în apă. Alteori sunt doi Draci cari ajută lui Dumnezeu: după alte povestiri Dumnezeu este ajutat de *ariciu*, de *broască*, de un *Andrei*, sau numai El singur zămislește și mărește pământul, după cum cetim și în povestirea biblică.

După unele credințe, pământul a fost negru la început⁴⁾, după cum dealfel tot negri au fost și întâii oameni făcuți de Dumnezeu. Adam cel din lut și Eva cea din coasta lui Adam: colorarea trupului omenesc s'a schimbat însă mai târziu, dela Cain și urmașii lui, din pricina *grouzei* păcatului *uciderii* între frați⁵⁾. După alte credințe însă, pământul — pomântul îi zic prin Ardeal⁶⁾ — a fost străveziu ca sticlă, arătând astfel tuturor vederilor tot ce cuprindea într'insul. Pentru acest cuvânt, Cain, după ce a ucis pe Abel și l'a îngropat, ca să nu fie văzut, l'a acoperit cu totul soiul de erăci și frunze. Oricât s'a trudit însă, munca i-a fost zadarnică, deoarece trupul ucisului se vedea de sub eroace. Atunci Dumnezeu a întunecat pământul și urmele celui dintâiu omor s'au pierdut în acest chip⁷⁾.

În aplecarea firească ce o are omul de a tasufleci -- de a socoti însuflețite — toate lucrurile din prajina sa⁸⁾, a dat vieță și pământului; aceasta însă s'a putut întâmpla de bună samă, numai într'o epocă târzie, când închipuirea omenescă s'a putut avânta pe ușoare aripi de poezie sau filozofie. În primitivitate, când pământul nu-și putea lua un chip de sine stătător în afară de lumca viețiiilor, a plantelor, a apelor și a fenomenelor atmosferice, însuflețirea pământului nu se poate socoti cu puțință decât întrucât pământul ar fi fost redus la o movilă ce-ar adăposti trupul unui mort, la o creastă de stâncă ce și-ar fi putut desprinde din când în când lespezi omoritoare, sau la un singur vârf de munte, pe care-l pot înecuna norii. Și pentru o mare parte din lume, această primitivitate dăinuiește încă.

O cătime de credințe populare românești în legătură cu pământul — cu țărâna pământului de sub noi și din apropiata noastră vecinătate — pare a îndreptăți pe mulți să descopere rămășițele unui cult străvechiu al pământului viu. Astfel, fiindcă pământul prin materia sa și prin truda omului, dă acestuia cele de nevoie pentru hrana de toate zilele — când omul se întoarce cu o îndreptățită recunoștință

către Dumnezeu spre a-i mulțami, „bătând mătâni la pământ”, cine poate spune cu siguranță că prin această datină se săvârșește un cult al pământului?

Când după îngropare, se urează răposatului pentru cealaltă vieță „să-i fie țărâna ușoară”, se poate spune că această urare recunoaște țărânei — pământului — puțința de a se ușura sau îngreui?

Carducci pune în gura viteazului ostaș, ce trebuie să moară pentru alte neamuri, părerea de rău că n'a putut muri pentru patria sa, că n'a putut striga:

Alma terra natia,

La vita che mi desti, ecco ti rendo! — o figură poetică, din felul căreia întâlnim și la Coșbuc al nostru, prin gura aceluia rănit de moarte care roagă pe cel ce se va putea întoarce acasă:

Pământul țării să-l săruți
Și pentru mine!

Și aici avem de a face cu un bineț trimis pământului țării ce se iubește prin neamul celui ce-l trimite, prin rudele sale, prin dragostea sa, prin amintirile sale, și nicicicum o rămășiță de cult al pământului-fieș. Firește însă nu trebuie îndepărtată cu totul puțința existenței unui cult al pământului, redus la exemple ca cele date: movilă, stâncă, munte, poiană — astfel de rămășiți străvechi, ca și creațiunile conțimporane, se pot ușor deosebi de figurile unei poezii, fie aceasta cultă, fie populară — care, fiind înainte de toate omenescă, trebuie să aibă rostiri comune.

Iată câteva din asemenea rostiri, pe cari unii le iau drept credințe:

Pământul este jumătate femeie și jumătate bărbat, „pentru că Dumnezeu din coasta lui Adam a făcut pe Eva”⁹⁾ — credință bucovineană care fiind de origine cărturărească, vrea să ne spuie că se poate bănui puțința pământului de a fi jumătate bărbat și jumătate femeie, de oarece din acelaș lut s'au putut naște două ființe, un bărbat și-o femeie — Adam și Eva. Mai departe, această credință se lămurește, tot cărturărește, pe temeiul celor ce se văd: partea bărbătească a pământului este cea deasupra, iar cea femeiască este partea dinlăuntru pământului, care-i certată de cea dintâiu cu vorbe ca acestea:

— De mine-i rău, că mă muncește lumea, mă taie cu plugul, cu sapa, mă răstoarnă și mă întoarce în tot chipul, pe când tu stai liniștită, hrânindu-te — tu, ceea căreia nu i s'ar cădea nici o hrană, — din trupurile răposaiilor¹⁰⁾.

Altă spusă — și unii o pot hoteza „credință” — deasemenea cărturărește născută, socotește că pământul este femeie, în sânul căreia Dumnezeu a pus tot soiul de sămânță din care oamenii au puțința să aleagă pe cele de nevoie lor, pentru hrana zilnică¹¹⁾, ceea ce însemnează că însuș omul își trage vieță din pământ, cum adeverește și prehodul: „...că din pământ sunteți și în pământ veți merge...”¹²⁾.

Pământul e viu, și astfel fiind, se jeluiește lui Dumnezeu:

— „Doamne, — zice el — mă taie (oameni): nu mai pot!

— Răbdă, — zice Dumnezeu — că cum se îngrășă omul din tine, dar pe urmă te vei îngrășa tu de pe el!”¹³⁾.

Toate acestea s'au cules din Bucovina, ele ni se mai spun și cu următoarele cuvinte:

„După ce Dumnezeu rândui tuturor lucrurilor de vieță rosturile ce urmau să le aibă în vieță pe lume, „în urmă veni și pământul la rând, ca să ia și el spre sine înță îndatorirea lui”. Și Dumnezeu i-a zis:

— Tu, negrule pământ, să hrănești a ierburile mirositoare și cu pomii cei roșii și să vor răsări din tine și se vor hrăni din glia ta, pre toate viețățile, dobitoace și pre toți oamenii lumii!

Auzind pământul această poruncă Dumnezeu nezecească, s'a cutremurat de frică, după care cutremur s'a schimbat neteda-i în mufți și văi, și a zis:

— Doamne, mă priud să hrănesc, și crece și adăpostesc toate ierburile, pomii, viețățile și dobitoacele lumii, dară nu mă priud să hrănesc și sumedenia de om ce va fi cu vremea pe pământ. Nu mă priud să hrănesc pe om, fiindcă el, rânduit de tine stăpân peste toate de pe pământ, va voi să mă lucreze și să mă grijească și așa să-și agonisească cele de trebuință gurii și pântecelui, ei va aștepta ca toate să i le dau de-a gata, așa cum s'ar zice: mură în gură. Deaceea, atotputernice Doamne, nu mă priud să-l hrănesc pe om: fă bine și îndatorește cu aceasta pe luminosul soare, pre blânda lună, pre strălucitoarele stele sau pre întinsele și nemărginitele mări!

¹⁾ Povestea lumii de demult, București 1913, cuprinde și un plan de culegeri.

²⁾ *Ibidem*, pp. 5—10.

³⁾ *Ibidem*, pp. 11—30.

⁴⁾ Un cântec strigă:

Negru-i, negru pământu,
Da-i mai negru uritu!

⁵⁾ Povestea lumii de demult, p. 115: înrăzuri zicalei: „a iagălbenit (de frică)”.

⁶⁾ *Ibidem*, p. 71.

⁷⁾ *Ibidem*, p. 115.

⁸⁾ Copilul, care bate calul — bățul călărilor — când îl trătește, sau scaunul care îl lovește, bate și pământul, când cade, socotindu-l ca pe cimitior al căderii sale, deci, ca ființă.

⁹⁾ E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Cernăuți 1903, p. 156.

¹⁰⁾ *Ibidem*.

¹¹⁾ Voronca, *op. cit.*, p. 156: „Pământul este femeie, e mama noastră care ne hrănește și ne face, iar Dumnezeu din cer e soțul ei, e la nostru; noi suntem copiii lor”.

¹²⁾ *Ibidem*: „Pământul e sfânt; la pământ bați mătâni și să te închini să-l săruți, că pământul ne hrănește și ne ține, din pământ am hrana, din pământ avem apă, pământul ne încăzește, pământul e mama noastră. Bateți mătâni și săruțați pământul, zic eu la copiii mei, și rugați să ne ție, că din pământ ieșim și în pământ avem să mergem!”.

¹³⁾ *Ibidem*.

Interview-uri

...CU D-L CINCINAT PAVELESCU

Kaiserling, în una din cărțile sale recente, ca să dovedească origina noastră latină, aduce și argumentul că e singura țară în care mai înflorește încă epigrama. Filosoful savurase la banchetul ce i se dase la București, catrenele Maestrului Cincinat Pavelescu, tot atât de mare om de duh și în limba franceză.

În adevăr, poetul Cincinat (și numele e tot latin!) e o intrupare modernă a unei antice siluete literare. Și nu numai elogiile, odele, madrigalele și satirele sale care sugerează fiorăria poetică a lui Horațiu, ci însuși destinul și partea omească a bardului nostru dau impresia unei figuri ce nu a împrumutat eoului prezent decât redingota și monoculul.

Cine nu-și amintește de magistrata lui poemă „Primăvară”, de „Pantum” și alte strofe de dragoste, pietre scumpe cu multe carate? Dar fablele și epigramele lui faimoase care au făcut ani de-arândul ocolul țării și al saloanelor.

Pentru toată grația, pentru tot sufletul, pentru tot elanul și trandafirii verzei sale, — risipite vreme de două decenii cu o dârnicie de maharajah, țara noastră eminamente agrară a răsplătit anii trecuți pe poet cu premiul național. Cu acea sulă de hârtii albastre, mult-încezcatul magistrat mi-a spus că și-a refăcut o parte din inventariul domestic, prăpădit în timpul risboiului.

Care editor se va găndi să-i retipărească Poeziile ce nu se mai găsesc în librărie și care vor da un succes sigur? Și care dintre Logofeții viitori ai dreptății se va cinși cu meritul postum: Ministrul acela a lăsat în urma lui o operă nemuritoare: a adus în forul Capitalei pe poetul Cincinat Pavelescu...

CE MAI FACETI, MAESTRE?

— Caut, *mon ami*, să împac firea mea de poet cu o funcție oficială, pe care mi-a împus-o în tinerețe o familie cu prejudecăți. În prezent, sunt procuror general la Oradia-Mare. În Capitală, vin destul de des, când la sedițele Societății Scriitorilor, când pentru o șezătoare literară, ori ea să răspund invitației unui amic.

De multe ori, descind în București, așa fără niciun scop, numai din dorința de a da o raită pela Capșa, pela Elisée, Gambinus; de a saluta prietenii și în genere Capitala în care n'am avut până acum fericirea să locuiesc definitiv.

— AȚI FUNCȚIONAT ÎN MULTE PARȚI CA MAGISTRAT...

— În foarte multe. Și la țară, unde ascultam pricinile nesfârșite dintre țărani, unde luam masa pela conacele boeresti și închiriam câte-o casă cu prispă și cu mușcate pe corlată. Aveam prieteni, pe lângă moșieri care erau, se'nțelege și parlamentari, pe popa, pe învățator, pe notar, pe primar, pe receptor, pe aprozi, pe vătășel, cărora le spuneam toată ziua istorii.

EPIGRAMELE LE 'NȚELEGEAU?

— Boierii da, dar ceilalți nu. Spuneau că *judicator* ca mine smintit n'au mai pomenit prin partea locului. Desigur: mă duceam la slujbă pela ora 12, când învrăjbiții depuneau și avocații transpirau pledând, eu căsream de somn, mă jucam cu chibrituri — totuș nu fumez — ori puneam mâna pe condeiul grefierului și le făceam caricatura. La sfârșit, dam o sentință care să împace și litera legii și pe toți cei în cauză. Căci eu așa sunt. Vorba versului meu:

*„Purtând sub robă o ghitară
Și-o inimă în loc de cod.*

De epigrame, ziceau că sunt ghicitori. Îmi proorociau că o să fiu toată viața mutat, că n'o să măvanseze niciodată judecător — eram ajutor — că o să fiu dat afară, ba chiar c'o să îfund... pușcăria.

— CE E, MAESTRE, CU FAIMOASA EPIGRAMA ADREȘATA PARINTELUI DELA CLEJANI?

— Asta a fost unul din multele tărăboiuri ce-am avut cu simpaticii mei creditori. Ca fiecare june, nu-mi ajungea leafa și eram silit să recurg la câte-un împrumut pe care nu mă gândeam niciodată să nu-l restituți la prima încasare a salariului. În paranteză fie zis, a împrumuta nu e lucru tocmăi de ocară: se împrumută ei oameni mai mari decât poezii, cari fac și altfel de datorii (plagiază); contractează împrumuturi până și Băncile și chiar Statele. Mai știi apoi că Europa e datoare încă nu știu câte sute de miliarde Americii, mătușa bună de peste Ocean care la un moment dat a renunțat la o parte din ele.

Un astfel de american cu parale era și popa X din Clejani cărui i-am iscălit o polișă de câteva sute de lei. Între timp, profeția satului se realizează căci am fost mutat într'altă localitate, fără să am posibilitatea sărup polișă cu popa. La început, mi-a trimis o scrisoare în care mă întreba de sănătate, dacă m'am însurat, dacă m'am făcut băiat cuminte și tocmăi la sfârșit un port-scriptum prin care mi amintea de chestie. I-am răspuns, cerându-i iertare că nu m'am achitat încă și făgăduindu-i că primii bani ce-mi vor intra în mână îi voi expedia imediat Sfintei-Sălc. Primii bani însă au luat altă destinație, scuzării tot așa, a zecea și a douăzecea leafă nu știu ce-am mai făcut-o, așa că popa tot nesatisfăcut a rămas. În timpul acesta, circula regulat între noi o corespondență care se mărginea strict la suma împrumutată, căci raporturile de amiciție le rupseserăm de mult.

În urma unei somații, neoficială, i-am trimis patru rânduri drastice pe care mi-e imposibil să le reproduc. *Vous avez, je ne puis dire que des belles choses. Laissez donc...* Popa de col, se trezește și el epigramist și-mi răspunde tot c'o epigramă tot așa de drastică și de galantă ca a mea. I-am răspuns cu alta, el mi-a trimis ia-

răși alta, până ce incidentul s'a închis tot amical.

Dela țară, am avansat la oraș. Astfel, am judecat la Brăila, la Corabia, la Turnu-Măgurele, la Craiova, înapoi la Surlina, apoi la Iași, la Caracal, până la războiu, când am fost trimis la Paris cu o însărcinare de propagandă.

După războiu, tot amânându-mi revenirea la post, am fost amenințat cu destituirea până ce de bine de rău am venit să-mi reiau postul la Cluj. Am fost mutat și de aci tocmăi la Iași, apoi la Buftea, anii trecuți am fost transferat la Chișinău și azi cum spusei, sunt la Oradia. La anul voia fi probabil la Bazargie, în 1952 la Timișoara și pensia mă va afla desigur la Storojineț în Bucovina.

Pe chestia aspirațiilor mele bucoreștene, i-am telegrafiat bunului meu amic, fostul ministru al justiției, regretatul George Mărzescu epigrama următoare:

*Tu care-atolputernic ești,
N'ai prea să facem o'noire?
Tu să mă treci la București
Eu să te trec... la nemurie.*

Nu s'a putut

— CUM SE FACE ATUNCI MAESTRE, CĂ AVÂND ATĂTEA LEGATURI SIMANDICOASE, NAȚI PARVENIT ÎNCA LA UNUL DINTRE OCOALELE CAPITALI?

— Tocmăi pentru asta *mon chère*; mi-erau toți prea bunii prieteni ca să le-o cer cu insistență. Vor fi crezut poate că glumesc, s'or fi temut s'o facă, nu știu...

FANTASTICUL MACEDONSKI

— Am cunoscut foarte de aproape pe Macedonski. Era un incorigibil visător. N'a trăit decât pentru poezie, omul acesta.

Odată, am colaborat amândoi la o piesă ce s'a reprezentat la Național. Pe când lucram, toată sarcina cădea pe mine. Eu făceam scenele, versurile, tot. Macedonski se plimba numai prin cameră și măntreba din când în când sentențios: Gata, băețe? Ia să văd! Lua manuscrisul, îl citea și găsea prilej de nemulțumire pentru fiecare vers. Aici trebuia așa, dincoace — așa, cuvântul ăsta nu-mi place, rima asta trebuie schimbată etc. etc. Și mi însemna pe margine cum ar fi trebuit. În cele din urmă însă, rămânea ca la început. Pricepi că observațiile lui erau simple noduri în papură. Cu chin, eu vai am dat-o gata.

Să trec peste faptul cunoscut cum la cina lui veneau tinerii poeți ca să citească, și cum la cea mai săltăreață poemă, exalta de admirație, adresându-se debutantului, cu un aer solemn.

— Ține tinere această piatră scumpă din partea lui Alexandru Macedonski, drept talisman al admirației mele pentru versurile dumitale divine. Și-i întindea, depe tronul său improvizat ad-hoc o piatră falsă, cumpărată cu 25 de bani. „Acest briliant — adăoga el — să știi că a aparținut împărătesei Caterina II-a a Rusiei care-a fost amanta unui strămoș al meu.

Ii plăcea groaznic să se laude cu strămoșii lui. Se știe, de altfel că era fiu de general, dar el afirma că își trage sângele din foști dictatori ai Spartei și Atenei, că dogi și marchizi i-au lăsat moștenire mândria că... dar câte nu mai spunea bietul Macedonski!

Firea lui fantastă îl punca în permanent conflict cu obligațiile familiale, căci avea soție și copii numeroși. N'as vrea să o trec ca o laudă, dar bietul tata, om cu multă stare în vremea aceea, era de multe ori mecenatele lui. Așa, am descoperit după moartea tatei, în biroul său vreo 12 scrisori ale lui Macedonski prin care-l ruga stăruitor să-i împrumute o sumă oarecare „câci, cucoane X, mi-a născut nevastă un băiat pe care vouă aveți plăcerea să-l botez cu numele Dumitale”. După alte *trei sau patru luni*, altă scrisoare prin care tata era vestit că doamna Macedonski a născut o „fetiță frumoasă ca o prințesă” și al cărei nume va fi cel al mamei mele.

Altădată, am asistat la următoarea scenă. Macedonski se plimba agitat prin odaie: era semn rău — n'avea bani. Deodată, vede pe fereastră pe un oarecare cismar care venia să înceaseze banii pentru niște reparații ce făcuse la ciubotele copiilor. — Vezi tu Cincinat pe acest cismar? E fost rob în casa părinților mei și acum, nu numai că nu-i vouă plăti suma ce-i datorez dar îl vouă face să mă împrumute el cu ceva parale.

Între cismarul, fostul rob într'adevăr. Se ploconeste până la pământ, apoi: Sărut mâna, coanele Alecule! Macedonski tăcea, se făcea că nu-l vede. Sărut mâna coane Alecule! Macedonski tăcea. Sărut mâna coanele Alecule! Conu Alecu își ridică fruntea:

Cine este? Cine mă chiamă acum când sunt supărat?

Eu sunt, coane Alecule, cutare, cismarul. — Tu ești mă nenorocitul? Fostul rob al generalului Macedonski? Ia spune mă nebrebnicele e — adevărat că tatăl meu, generalul Macedonski avea moșii, palat și când m'am născut eu, au asistat la botez toți prinții și toți boerii și tu îmi țineai pe brațe scutecele mele de mătase? — Adevărat, coane Alecule, așa este — da din cap afirmativ pantofarul. — Ei bine mă robule să știi că Alexandru Macedonski ale cărui scutece de mătase tu i le purtai pe brațe nu are astăzi în pungă cei șase lei pe care trebuie să ți-i dea. Ba dimpotrivă te poștește să faci bine și să-l împrumuți cu 20 de lei. Și bietul cismar, lăcrămând de înduioșare, a desfăcut basnaua și i-a dat 40 de lei. Conu Alecu i-a mulțumit cu un gest din cap și l-a concediat.

Altădată, la el acasă, într'o societate, eu îi făcusem o epigramă pe chestia unei colivii cu sticleți, pe care o pusese în bibliotecă în locul unor cărți pe care le vânduse. A doua zi, s'a prezentat tatei:

— „Domnule inginer”, — căci așa-l lua pe tata de sus, când simula o insultă, — fiul Dumitale domnule inginer, n'a făcut de rău așeară în fața soacră-mi, pe mine poetul Alecsandru Macedonski, fiul generalului Macedonski. El nu știa, domnule inginer că chiar astăzi am scadența unei polițe de 500 de lei. Bine'nțeles că tata, fin precum era, a priceput și i-a pus în mână un plic salvator.

Când punca mâna pe bani, cumpăra dela băcăni toate truffandalele. Așa că o sumă cu care ar fi putut hrăni fami-

lia o lună două, o da într'o zi pe iere negre și alte scumpătăți gastronomice.

Acesta era Macedonski. Un fantast. Cred că cine s'ar încumeta să scrie viața lui romanțată ar face o carte de mare succes.

Apropos. Am uitat să-ți spun că la premiera lui *Saul*, piesa pe care o scriseseră în colaborare cu el, mi-am procurat fracul dela un lăutar și gulerul și manșetele dela un sergent de stradă!

COȘBUC

— era un țaran cuminte, sfătos și bun din cale afară. El nu mă aprecia pe mine ca poet. Spunea că sunt un decadent. Barin epigramele nu le gusta de loc. Aceasta — zicea el — sunt flori otrăvite ce răsar într'o societate super-civilizată. Noi trebuie să facem poezii epice și ode. Altfel, eram buni prieteni.

Așa, odată, am întârziat cu el în orăș noaptea târziu. Eu locniam pe Batiștei și s'a oferit să mă conducă până acasă. A-șuns în poartă la mine, m'am oferit la rându-mi să-l însoțesc și eu până acasă la el și tot așa ne-am condus unul pe altul, discutând, până în revărsatul zorilor. La despărțire — el sta pe Calea Moșilor la socrul său, librarul Sfetea — îmi spune: Cincinat, închipui că nevastă-mea o să mă certe când mă vouă duce acasă la ora asta? Deloc. O găsesse încă deșteaptă, la masa mea de lucru și sunt sigur că mă va întreba ca de obicei: Dragă George cum înțelegi tu cuvântul acesta din Divina Comedia? Eu cred că ar fi mai bine așa. Căci Coșbuc lucra atunci la monumentala traducere a lui Dante. A avut norocul unei soții rare.

Să-ți povestesc o întâmplare nostimă. Coșbuc era de felul lui foarte cumpătat. Nu știu dacă avea un viciu cât de mic, odată mi-a propus să mergem la Moși. Mai vedem țarani, serfciob, ulcele înflorite — îmi zise el. Haideți!

La Moși, am intrat într'o cărciumă din acelea improvizate și-am băut câteva țuici. Bietul Coșbuc s'a îmbătat numai dintr'atât. Intotdeauna când se îmbăta — lucru rar de altfel — plângea și vorbea de mamă-sa. I-am ureat în tramvai și a-nceput să plângă și să spună: Mama, biată mama! Publicul, crezând că i-a murit mama și n'are cu ce-o înmormânta, a-nceput să-i întindă bani. El i-a strâns, dar la un moment dat i-a aruncat, răstindu-se: Dobitocilor, voi nu vedeți că sunt beat?

Avea multă imaginație, mult haz la vorbă. Nu-i plăceau anecdotele mele franțuzești, le prefera pe cele indigene, chiar când erau de calitate inferioară.

Mai târziu, după ce i-a murit băiatul, bietul Badea Cheorghie s'a posomorit. Ca să uite, se ducea la Brașov și n'a trecut mult și s'a prăpădit.

CARAGEALE

— aprecia spontaneitatea mea. Când conducea suplimentul literar al *Epocii*, mi-a cerut colaborarea. Tot atunci a instituit el un concurs de fabule și eu am fost cel care am luat premiul.

Nenea Iancu era de o inteligență superioară, plin de vervă întotdeauna și mare amator de figuri și vinuri bune. Nu-mi amintesc să-l fi văzut vreodată beat. Rezista.

Odată, treceam pe Calea Victoriei amândoi într'o birjă. Prin dreptul Teatrului Național, auzim din urmă strigând: Domnule Carageale, Domnule Carageale! Oprim. Era un căpitan care începu să-i

povestească cum a vrut deatâtea ori să întâlnească și că e fericit că însfârșit dat cu ochii de el.

Dar ce-aveai să-mi spui? îl întreabă Carageale.

— Vreau domnule Carageale să vă povestesc un subiect de piesă pe care aș vrea să o scriu și țineam mult să am și părerea d-voastră. Și încep să debitez subiectul. Carageale-l oprește brusc: Stai, domnule, oprește! Să nu care cumva să scrii subiectul acesta că-l strici. Mână birjar! Și l-am lăsat cu gura căscată.

Îl descopeream de multe ori în Cișmigiu citind pe Teflemaque. Pe clasici îi citea încă din școală vorbea perfect franțuzeste și nemțește și când scria aceste limbi nu făcea nicio greșală de ortografie.

PROZA

Crainic lui spunea că numai poezii știu să scrie proză. Eu am scris o serie de studii în *Flacăra* asupra simbolismului. Am mai reprezentat două piese în proză „*Soluita*” și „*Epave*”. Acum pregătesc o piesă modernă pe care vreau să o reprezint la Oradia. E luată din viața literaților.

IONEL PAVELESCU

— Fratele meu era un băiat admirabil, o ființă aristocrată — avea cele mai frumoase mâini pe care le-am văzut — blând, generos, ironic, iar în epigramă amarric. Când a murit mama, era de patru ani, se juca cu pietricele. A crescut pe mâna servitoarelor.

Trăise mult la Paris. S'a însurat rău. Sofia i-a dat sugesia morții prin spiritism. A murit de o congestie cerebrală, lucrând la un sonet. Toată ziua îl cizelase. Era la a 14-a formă. Căci avea mare grijă pentru arta lui. Era de 30 de ani.

PREFERINȚE

Dintre scriitorii noștri, am mare admirație pentru Brătescu-Voinești și Goga. Goga mai ales pe lângă că e un mare poet și pamfletar, e o inteligență și o inimă rară.

Dintre oamenii politici, am cunoscut și cunoscut mulți dar pentru Ionel Brătianu am avut un fel de adorație. Știu că în cele libere, marele bărbat de stat scria sonete. Acum, pentru Grigore Iunian, am o considerație cu totul specială.

Convorbirea noastră a avut loc într'una din mansardele Hotelului Splendid, unde maestrul descinde când vine în București.

Mi-a vorbit de multe alte lucruri. Despre alți oameni pe care i-a cunoscut, despre Familia noastră Regală al cărei copil răsfățat a fost mult timp și care-l onorează și desmiardă și acum cu înaltele Ei-nțeleși. Mi-a mai povestit cu vorba lui năbădăioasă și alte întâmplări nostime din viața-i agitată, mi-a spus o mare parte din epigramele sale așa-zise decoltate ce nu se vor scrie niciodată. M'a invitat la dejun și mi-a fugăduit cu multă plăcere — dacă am nevoie — o prefață la volumul meu de catrene ce sta să apară. Mi-a dat autografe.

A fost dispus tot timpul. La sfârșit când m'am amintit de fratele domniei-sale și mi-a vorbit de prietenii dispăruți, poetul și-a scos balista și monoculul. Lăcrămă...

Am coborât în Calea Victoriei. M'a condus într'o florărie și mi-a pus în brațe un imens buchet de miozotis. Era ultimul cadou ce-mi făcea monseniorul poet, Cincinat Pavelescu... în ziua aceia...

N. CREVEDIA